

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΜΖ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝΝΟΥ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 Τ. 140-ΤΗΛ. 718-308 | 15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1970 | ΑΡΙΘ. 2

ΠΕΡΙ ΘΕΙΑΣ ΓΝΩΣΕΩΣ

Δ'.

1. Ἀνεξάντλητον θὰ ἡδυνάμεθα νὰ χαρακτηρίσωμεν τὸ περὶ τῆς «Γνώσεως» θέμα. Ὀλόκληρος ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ἢ «γνώσις» καὶ «πεῖρα», ἢ ἀπὸ τῆς γνώσεως ἀπορρέουσα καὶ ἐπ' αὐτῆς στηριζομένη. Ὁ ἄνθρωπος συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως πλουτίζει τὰς «γνώσεις» του καὶ συγχρόνως, διὰ τῶν κτηθεισῶν «γνώσεων» ἐπὶ παντὸς πεδίου τοῦ ἐπιστητοῦ, ζητεῖ ν' ἀνυψώσῃ τὸ «βιοτικὸν του ἐπίπεδον», κατὰ τὴν συνήθη ὁρολογίαν. τῆς ἐποχῆς, ν' ἀναπτύξῃ μέσα καὶ μεθόδους παντοειδοῦς μορφῆς, ἐπὶ τοῦ τεχνικοῦ ἰδία πεδίου, διὰ νὰ χρησιμοποιήσῃ ταῦτα ἐπ' ὠφελείᾳ του. Οὕτω πως ἀναπτύσσεται καὶ ὁ καθόλου Πολιτισμὸς του (Civilisation), ὁ ὑλικὸς καὶ ὁ μηχανο-τεχνικός. Τέρμα δὲ τῆς πρὸς τὰ πρόσω μηχανο-τεχνικῆς πορείας του δὲν ὑπάρχει, οὔτε καὶ κορεσμὸς τῶν ἐφέσεων του εἰς ἀπόλαυσιν τῶν ὑπὸ ποικιλωτάτας μορφᾶς προσφερομένων τῷ ἀνθρώπῳ ὑλικῶν ἀγαθῶν. Ἀλλ' οὕτω καὶ ὁ ὅρος «ἀνύψωσις τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου» κατ' οὐσίαν οὐδὲν τὸ συγκεκριμένον ἐκφράζει, ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος τῶν ἀκορέστων ἐφέσεων συνεχῶς καὶ τι νέον ἐπιζητεῖ καὶ οὐδέποτε ἱκανοποιεῖται. Τοῦναντίον ἀγωνιωδῶς πορεύεται τὴν ὁδὸν τοῦ βίου, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ἑνὸς καλυτέρου μέλλοντος. Ἀλλ' ἡ «ἐλπίς... ἔνδον ἔμιμνε πίθου ὑπὸ χεῖλεσιν», κατὰ τὴν ὠραίαν φράσιν τοῦ Ἡσιόδου (Ἔργ. 98).

2. Θὰ ἦτο τὸ δυστυχέστερον ὄν ὁ ἄνθρωπος τῇ ἀληθείᾳ, ἂν ἐνῶ φύσει ὀρεγό-

μενος τοῦ εἰδέναί καὶ φύσει ἐφιέμενος τῆς ἀπολαύσεως τῶν ἀγαθῶν, ἄνευ κορεσμοῦ, ἀποτυγχάνῃ ἐν τούτοις εἰς τοὺς σκοποὺς του. Καὶ ὅμως· ἡ ἀποτυχία δὲν πρέπει νὰ κρίνεται ἐξ ἀντικειμένου, ἀλλ' ἐξ ὑποκειμένου. Δὲν εἶναι ὀρθὸν οὔτε δίκαιον, νὰ κατακρίνωμεν συλλήβδην πᾶσαν πρόοδον καὶ πᾶσαν πολιτιστικὴν ἄνοδον, ἔστω καὶ ὑπὸ τὴν μορφήν τὴν μηχανο-τεχνικὴν. Ἐν πρώτοις καὶ ἡ ἔφεσις τῆς «γνώσεως» καὶ ἡ ἔφεσις τῆς ἀπολαύσεως καὶ ἡ ἔφεσις τῆς ἀναζητήσεως ἀείποτε τοῦ νέου ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἀποδεικνύει τὴν ἐνυπάρχουσαν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἀπειροδύναμον ἰσχὺν τοῦ κριτηρίου τοῦ «Νοῦ» του. Ἀποδεικνύει ἀκόμη, ὅτι τὴν τοῦ «Νοῦ» του ἄπειρον ἰσχὺν οὐδεὶς ἕτερος ἡδύνατο νὰ ἐμφυτεύσῃ ἢ ὁ παντοδύναμος Δημιουργὸς καὶ Πλάστης του, ὁ Θεός. Ἀποδεικνύει ἐπίσης, ὅτι ὁ ἄνθρωπος τῶν ἀπειροδυνάμων ἰδιοτήτων, ἐνεργειῶν καὶ ἐφέσεων ἐπλάσθη πράγματι «κατ' εἰκόνα» Θεοῦ, εἰς τὸ συνεχῶς δημιουργεῖν καὶ διὰ τῆς δημιουργίας αὐτοῦ ν' ἀποκτῇ τὴν πεῖραν τοῦ τε ὠφελίμου καὶ τοῦ βλαβεροῦ, τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ψευδοῦς, τοῦ ἀξίου καὶ τοῦ ἀναξίου, τοῦ προσκαίρου καὶ ματαίου, ὡς καὶ τοῦ αἰωνίου καὶ ἀτελευτήτου, γενικῶς τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, ὑπὸ τὴν μεταφυσικὴν ἔννοιαν καὶ σημασίαν τῶν ὄρων τούτων καὶ πέραν πάσης ἠθικῆς δεοντολογίας.

3. Θὰ ἦτο ὡς ἐὰν διεκηρύττομεν οἱ θεολογοῦντες ἀποτυχίαν τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δημιουργίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἐὰν

εἰς πάντα τὰ ἀνθρώπινα ἔργα διεβλέπομεν σατανικὴν τὴν ἔμπνευσιν καὶ διαβολικὴν τὴν ἐπίδρασιν. Δὲν εἶναι τὰ ἐκ τῆς θαυμαστῆς ἐνεργείας τοῦ «Νοῦ» δημιουργούμενα ἔργα τῆς μεγαλουργίας τοῦ ἀνθρώπου πονηρά, ἀλλ' ἢ κακὴ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου χρήσις τούτων καθιστᾷ καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἔργων του πονηρά. Ὁ ἄνθρωπος εἰς πάσας τὰς δημιουργικὰς του προσπαθείας καὶ ἐπιδιώξεις· εἰς πάσας τὰς ἐπὶ τῆς «γνώσεως», ἤτοι τῆς Ἐπιστήμης στηριζόμενας ἀνακαλύψεις του, οὐδὲν ἕτερον πράττει, ἢ νὰ ἐνεργῇ συμφώνως πρὸς τὴν ἐμφυτευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ Θεοῦ εἰς αὐτὸν δύναμιν καὶ τάσιν, ἀποδεικνύων διὰ τούτου καὶ τὴν θεῖαν του προέλευσιν. Ἄς μὴ μεμφώμεθα λοιπὸν οἱ θεολογοῦντες τὰ ὑπέροχα ἐπιτεύγματα τῆς ἀνθρωπίνης «γνώσεως», τῆς ἀνθρωπίνης «σοφίας» καὶ μεγαλουργίας. Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος, φυσιούμενος λόγῳ τῶν ἰδίων προόδων καὶ ἀνακαλύψεων, ὑλοφρονῆ καὶ λησμονῆ τὴν ὑψηλοτέραν πνευματικὴν του σύστασιν καὶ περιφρονῶν τὸν ἀληθῆ προορισμὸν του εἰς ἀνύψωσιν, οὐχὶ μόνον ὑλικὴν καὶ ἐκπολιτιστικὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἠθικὴν καὶ ψυχικὴν καὶ θρησκευτικὴν· τότε ἀντί, ὡς νομίζει, ν' ἀνέρχεται, τὸναντίον κατέρχεται εἰς κατάστασιν βοσκηματώδη. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι κατακριτέα εἶναι καὶ ἢ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δοθεῖσα αὐτῷ ἀπειροδύναμος ἰσχὺς καὶ ἐνέργεια τοῦ «Νοῦ».

4. Καὶ ἰδοὺ ὁ μέγας Βασίλειος πόσον σοφῶς ἐκφράζεται ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Ἡ ἰκανότης, λέγει, τοῦ ἀνερευνᾶν καὶ τοῦ ἐπιγιγνώσκειν, φύσει ἐνυπάρχει ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Ἐδόθη δὲ τὸ μέγιστον τοῦτο χάρισμα ὑπὸ τοῦ παναγάθου Θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἵνα ἀναζητῆ ἐκ τῶν αἰσθητῶν καὶ διὰ τῶν αἰσθητῶν, τὰ ὑπεραισθητά, τὰ πνευματικά, τὰ ἀπειροτέλεια, εἰς ἃ καὶ ἄκων ὀδηγεῖται πολλάκις. Ἡ ἄπειρος ἔφεσις τοῦ εἰδέναί, ὀδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰς τὸ εἰδέναί αὐτὸ τοῦτο τὸ ἄπειρον, ὅπερ κατὰ τὴν οὐσίαν οὐδὲν ἕτερον εἶναι ἢ αὐτὸς οὗτος ὁ Θεός, ὁ ἀπειροδύναμος καὶ παντοδύναμος, ὁ ἀπειράγαθος καὶ πανά-

γαθος, ὁ ἀπειροτέλειος καὶ παντέλειος, ὁ ἀπειρογνώστης καὶ παντογνώστης, ὁ ἄναρχος καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν πάντων, ὁ ἀθάνατος καὶ ὁ τῆς ζωῆς χορηγός, ὁ τὰ πάντα περιέχων καὶ ὑπ' οὐδενὸς περιεχόμενος, ὁ πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν, ὁ δημιουργὸς καὶ πλάστης πάσης φυσικῆς καὶ πνευματικῆς φύσεως, ὁ παμμακάριστος καὶ φιλανθρωπότατος Πατὴρ τῶν ἀνθρώπων, ὁ χορηγὸς παντὸς ἀγαθοῦ καὶ ὁ τὴν αἰωνίαν μακαριότητα εἰς τὸν ἄνθρωπον δωρούμενος, ὁ ἀχώρητος καὶ ἐν τῇ ἡμετέρῃ ψυχῇ χωρούμενος καὶ κατοικῶν, Τριάς ἢ ἁγία καὶ ὑπερούσιος, ὁ Πατὴρ, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἐν ᾧ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν.

5. Τὰ ἐνεργήματα λοιπὸν τοῦ «Νοῦ» τοῦ ἀνθρώπου φέρουν τοῦτον ἐν ἐπιγνώσει ἢ ἀνεπιγνώστως, ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως, εἰς τὸ «εἰδέναί» τὸν Θεόν. Εἰς τὸ νὰ γνωρίσῃ τὸν Θεόν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ νὰ κατανοήσῃ τοῦτον πλήρως ἢ νὰ συλλάβῃ τῆς οὐσίας Αὐτοῦ τὴν φύσιν. Τοῦτο ἀντίκειται εἰς τὴν πεπερασμένην καὶ μικροτάτην ἰδιοσυγκρασίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἄλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ συλλάβῃ ὁ ἄνθρωπος, περικεκλεισμένος ὢν ἐντὸς τῶν ὀρίων τῆς πεπερασμένης αὐτοῦ φύσεως, εἶναι αὐτὴ αὕτη ἢ ὑπαρξίς τοῦ Θεοῦ. Δύναται, κατὰ τὴν ὠραίαν φράσιν τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου, νὰ γνωρίσῃ ὁ ἄνθρωπος οὐχὶ τὸ τί εἶναι ὁ Θεός, ἀλλὰ τί δὲν δύναται νὰ εἶναι. Καὶ τοῦτο ἐκ τῶν προσπιπτόντων εἰς αὐτὸν ἰδιοτήτων τοῦ Θεοῦ, τῶν ἐκδήλων καὶ φανερῶς ἐν τῇ φύσει καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἰδίῳ ἐκφαινομένων καὶ γνωριζομένων. Ἐκ τούτου καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ὠνόμασε τὴν φύσιν καὶ τὰ ἐν τῇ φύσει «ὀπίσθια τοῦ Θεοῦ»!

6. Διὰ ν' ἀποδείξῃ λοιπὸν ὁ Μ. Βασίλειος τὴν δυνατότητα τῆς ἀντιλήψεως ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῆς πλήρους αὐτοῦ καταλήψεως, προσκομίζει ἐναργῆ παραδείγματα ἐκ τοῦ φυσικοῦ κόσμου καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, λέγων: «Οὐδὲ γάρ, ἐπειδὴ ὀφθαλμοὶ εἰς κατανόησιν τῶν ὀρατῶν εἰσι

Η ΘΕΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΦΥΣΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ*

Τῷ ὄντι ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ ἰδρυτὴς καὶ ὁ μόνος καὶ αἰώνιος ἀρχηγὸς καὶ ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, τῆς τε οὐρανόυ καὶ τῆς ἐπιγείου, ὅστις ἐνηθρόωθησεν ἀνακεφαλαίωσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἐν αὐτῷ» (Ἐφεσ. 1,10), διὰ δὲ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεώς του ἐνίκησε τὸν θάνατον ἐν τῇ ἀναληφθείσῃ ὑπ' αὐτοῦ ἀνθρωπίνῃ φύσει, ἀπολυτρώσας οὕτω τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀναμορφώσας αὐτὸν εἰς «καινὴν κτίσιν» (Γαλ. 6,15. Β' Κορ. 5,17). Ἡ ἀνακεφαλαίωσις δὲ καὶ ἀπολύτρωσις καὶ ἀναδημιουργία τοῦ ἀνθρώπου γένους συνετελέσθη δυνάμει ἥδη ἐν τῇ θείᾳ ἐνσαρκώσει διὰ τῆς μετὰ τῆς θείας τοῦ Λόγου φύσεως ἐνώσεως τῆς ἀναληφθείσης ὑπ' αὐτοῦ ἀτομικῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ θεώσεως αὐτῆς κατὰ χάριν, τῆς θεώσεως ταύτης μεταδομένης δυνάμει καὶ εἰς πάντας τοὺς ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει τοῦ Θεανθρώπου περιεχομένους μυστικῶς ἀνθρώπους, ἐπὶ τῇ

βάσει τῆς ἐνότητος τῆς καθόλου ἀνθρωπίνης φύσεως. Δῆλα δὲ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μυστικῆς ταύτης ἐνότητος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀποτελεῖται ἐν τῷ δευτέρῳ Ἀδάμ τὸ μυστικὸν σῶμα¹ αὐτοῦ, ἡ Ἐκκλησία, οὐ μέλη πάντες οἱ προσοικειούμενοι ὑποκειμενικῶς τὴν σωτηρίαν πιστοί, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ θέωσις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Χριστοῦ μεταβαίνει δυνάμει καὶ εἰς ὅλον τὸ σῶμα καὶ εἰς ὅλα τὰ μέλη αὐτοῦ, συναποθεουμένου οὕτως ὁλοκλήρου τοῦ σώματος τοῦ

1. Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι παρὰ τοῖς Ῥωμαιοκαθολικοῖς θεολόγοις «the soma tou Christou is usually translated as the Mystical Body of Christ. The word mystical fulfills three functions: 1) it distinguishes the present earthly body of Christ from the body that walked the roads and streets of Palestine; 2) it distinguishes the Church from the Eucharistic presence of Christ; 3) it indicates that the Church is the body of Christ by analogy rather than material reality». (G. Weigel, Catholic Ecclesiology in our time, ἐν Christianity divided, ed. by D. Callahan, H. Obermann, D. O' Hanlon, London — N. York 1964, σ. 184/5).

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 8 τοῦ προηγουμένου τεύχους.

τεταγμένοι, ἤδη πάντα τὰ ὁρατὰ ὑπὸ τὴν ὄψιν ἄγεται. Οὐδὲ γὰρ τὸ ἡμισφαίριον τοῦ οὐρανοῦ ἐν μιᾷ ροπῇ καθορᾶται, ἀλλὰ φαντασία μὲν ὄψεως περιίσταται, κατὰ δὲ τὴν ἀλήθειαν πολλά, ἵνα μὴ πάντα εἶπω, ἔστιν ἐν αὐτῷ τὰ ἀγνοούμενα· ἀστέρων φύσις, μεγέθη τούτων, διαστήματα, κινήσεις, συνδρομαί, ἀποστάσεις, αἱ λοιπαὶ σχέσεις, αὐτὴ ἡ οὐσία τοῦ στερεώματος, τὸ βάθος τὸ ἀπὸ τῆς κοίλης περιφερείας ἐπὶ τὴν κυρτὴν ἐπιφάνειαν. Ἄλλ' ὅμως οὐκ ἂν εἰποῖμεν ἀόρατον εἶναι τὸν οὐρανὸν διὰ τὰ ἀγνοούμενα, ἀλλ' ὁρατὸν διὰ τὴν μετρίαν αὐτοῦ κατανόησιν. Οὕτω καὶ περὶ τοῦ Θεοῦ» (Ἐπιστ. 233, παρὰ Migne, PG 32, 884).

7. Ἄλλ' ὅπως συμβαίνει μὲ τὸν ἔχοντα βεβλαμμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀδυνατοῦντα νὰ ἴδῃ τὰ πέριξ αὐτοῦ, οὕτω πως γίνεται καὶ μὲ τὸν ἔχοντα βεβλαμμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς. Ὁ δυστυχὴς τότε ἄνθρωπος, κατὰ τὸ Σοφόκλειον (Οἰδ. Τύρ. 371), «τυφλὸς τὰ τ' ὤτα τὸν τε νοῦν τὰ τ' ὄμματα ὦν», ἀδυνατεῖ ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν δημιουργὸν καὶ πλάστην τοῦ Θεόν. Καὶ ἡ ἀδυναμία του αὐτὴ προέρχεται, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον,

εἴτε ἐκ σατανικῆς ἐπιδράσεως, εἴτε ἐξ ἀσεβοῦς περὶ τὰ εἶδωλα λατρείας, εἴτε καὶ ἐξ ἄλλου εἶδους τῆς πολυειδοῦς ἀσεβείας: «Εἰ μὲν βεβλαμμένος ἐστὶν ὑπὸ δαιμόνων ὁ νοῦς, εἰδωλολατρήσει ἢ πρὸς ἄλλο τι εἶδος ἀσεβείας παρατραπήσεται· εἰ δὲ τῇ τοῦ Πνεύματος ἑαυτὸν ἐπιδέδωκε βοήθειᾳ, τὴν ἀλήθειαν γνωρίσει καὶ Θεὸν ἐπιγνώσει. Ἐπιγνώσεται δέ, ὡς ὁ ἀπόστολος εἶπεν, ἐκ μέρους· ἐν δὲ τῇ μετὰ ταῦτα ζωῇ τελεώτερον· ὅταν γὰρ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται».

8. Παύσωμεν λοιπὸν μεμφόμενοι καὶ κατηγοροῦντες τὸ τοῦ «Νοῦ» κριτήριον. Τοῦτο ἐδόθη ὑπὸ τοῦ παναγάθου Θεοῦ καὶ ἄρα εἶναι καλόν. Τὸ δὲ τέλος αὐτοῦ ἀποβλέπει καὶ ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ κατανόησιν καὶ τὴν τῆς Αὐτοαληθείας ἐπίγνωσιν: «Ὡστε καὶ καλὸν τοῦ Νοῦ τὸ κριτήριον καὶ πρὸς εὐχρηστον τέλος, τὴν Θεοῦ κατανόησιν δεδομένον· ἐνεργοῦν μέντοι τοσοῦτον, ὅσον αὐτῷ χωρητόν» (Αὐτόθι).

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Χριστοῦ καὶ τῶν καθ' ἕκαστον μελῶν αὐτοῦ διὰ τῆς πίστεως, τῶν μυστηρίων καὶ τῶν λοιπῶν μέσων τῆς θείας Χάριτος. Οὕτω διὰ τῆς ἐνσαρκώσεως καὶ εἶτα διὰ τῆς κοινωνίας τῆς θείας Εὐχαριστίας δημιουργεῖται οἰονεὶ συγγενεῖά τις μεταξὺ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν πιστευόντων μελῶν τῆς Ἐκκλησίας. «Ἀναλαβόντος σάρκα Χριστοῦ, διὰ τῆς σαρκὸς ἐγένετο πᾶσα ἡ Ἐκκλησία συγγενῆς Χριστοῦ... «ἡμεῖς ἐσμεν σῶμα Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ», ἀντὶ τοῦ διὰ τὴν σάρκα, ἣν ἀνέλαβε, συγγενεῖς αὐτοῦ ἐσμεν»². Κατὰ ταῦτα ἐνανθρωπήσας ὁ Θεὸς Λόγος, «Ἐκκλησίας σάρκα ἀνέλαβεν», ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν καὶ μέλος τῆς Ἐκκλησίας γενόμενος, γένηται σῶσσωμος Χριστοῦ ἢ μέτοχος Χριστοῦ ἢ κοινωνὸς Χριστοῦ (Ἐφ. 3,6. Ἐβρ. 3,14. Α' Κορ. 10,16)³ ἢ «κοινωνὸς θείας φύσεως» (Β' Πέτρ. 1,4). Καὶ ὁ Μάξιμος Ὁμολογητῆς διδάσκει, ὅτι σαρκωθείς ὁ Λόγος, «θείας κοινωνοῦς φύσεως διὰ τῆς ἐξ ἡμῶν ἁγίας αὐτοῦ σαρκὸς ὡς ἀπαρχῆς καὶ ἡμᾶς ἀπειργάσατο»⁴. Τοὺς οὕτω δὲ ἀπολυτρωθέντας πιστοὺς ἀπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν συνήγαγε διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ συνεκρότησε κατὰ μυστικὸν τρόπον εἰς σῶμα ἑαυτοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ μεταγγίζεται ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς πιστοὺς-μέλη, ἐνουμένους μετ' αὐτοῦ διὰ τῶν ἁγίων μυστηρίων, καὶ μάλιστα τῶν τοῦ Βαπτίσματος καὶ τῆς θείας Εὐχαριστίας, καὶ γενομένους μέλη τοῦ σώματος αὐτοῦ, «τὸ δὲ καθ' εἰς ἀλλήλων μέλη» (Α' Κορ. 10, 17.12, 13. 27. Ῥωμ. 6, 4-5. 12,5). Οὕτω κατὰ μὲν τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο» (Ἰωάν. 1,14), κατὰ δὲ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον «Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί» (Α' Τιμ. 3,16), ἐπιφανεῖς ἐν τῷ κόσμῳ ὡς Θεάνθρωπος, «ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων... ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφῇ δούλου λαβῶν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος καὶ σῆματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος» (Φιλ. 2, 6-7), οὕτως ὥστε ἀγένος ἐγένετο ἐν Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων^{5α} ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ διὰ τῆς Ἐκκλησίας. Ἀκριβῶς δὲ ἐν τῇ φανερώσει τοῦ Λόγου «ἐν σαρκί» περιέχεται ὀλόκληρον τὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας ὡς σώματος Χριστοῦ. Οὕτω τὸ χρόνιος αἰωνίως σεσιγημένον μυστήριον τοῦ Χριστοῦ ἀπεκαλύφθη ὡς Ἐκκλησία. Διότι αὕτη ἦτο ἡ μυστηριώδης προαιώνιος βουλὴ τοῦ Θεοῦ, ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς) διὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (Ἐφ. 1,4 ἐξ. 10 ἐξ.).

Ὁ Χριστὸς ἐνανθρωπήσας ἐγένετο «ὁ σωτὴρ» καὶ τὸ «φῶς» καὶ «ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ» (Ἰωάν. 14,6) τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας^{5β}, ἀσκῶν ἐν αὐτῇ

2. Ἰωάννου Χρυσόστομου, Εἰς τὴν Ἀνάληψιν 16, PG 52, 789.

3. Ἰωάννου Χρυσόστομου, Εἰς Ψαλμ. 8, 7, PG 55, 117. Εἰς Α' Κορ. ὁμιλ. 24, 2, PG 61, 201.

4. Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, Ἐπιστολὴ 12, PG 91,468.

5α. Ἰωάννου Χρυσόστομου, Εἰς τὴν Ἀνάληψιν 16, PG 52,789. Πράξ. 17,29.

5β. Πρβλ. καὶ ἐξαποστειλᾶριον τῶν Θεοφανείων: «Ἐπεφάνη ὁ Σωτὴρ, ἡ χάρις, ἡ ἀλήθεια... τὸ φῶς τὸ ἀπρόσιτον» (Μηναῖον Ἰανουαρίου, σ. 82).

τὴν τριστὴν λειτουργίαν τοῦ προφητικοῦ, τοῦ ἀρχιερατικοῦ καὶ τοῦ βασιλικῆς ἀξιώματος, ἡμεῖς δὲ «πάντες, οἱ ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως προσληφθέντες, ἐν σῶμα ἐσμεν, κεφαλὴν ἔχοντες τὸν Χριστόν, ὁ δὲ καθ' εἰς ἀλλήλων μέλη» (Ἐφ. 4,4)⁶. Κατὰ τὸν Γρηγόριον Νύσσης, ἡ «κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἡ πάσης τῆς φύσεως ἡμῶν ἀπαρχή, τὸ καθαρὸν τε καὶ πάσης κακίας ἀμιγές τε καὶ ἀπαράδεκτον», εἶναι ἡ κυβερνώσα ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι τὴν Ἐκκλησίαν ἀρχή, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς διὰ τὰ μέλη, «ὁ ἀρχηγὸς τῆς σωτηρίας ἡμῶν», ὅστις «συναγιάζει τὸ κοινὸν τῆς φύσεως» τῶν ἀνθρώπων, «τρέφων τὸ ἑαυτοῦ σῶμα, τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ καταλλήλως τὰ ἐκφυόμενα διὰ τῆς πίστεως αὐτῶν μέλη τῷ κοινῷ σώματι ἐναρμόζων»⁷. Κατὰ δὲ τὸν Ἰππόλυτον, «τὸ σῶμα αὐτοῦ τὸ τέλειον αὐτὸς ἦν, ἡμεῖς δὲ αὐτοῦ μέλη, ὡς ἐν τελείῳ σώματι ἠνωμένοι καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Λόγου βασταζόμενοι»⁸. Ὅστε ὁ Χριστὸς εἶναι «ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας» (Κολ. 1,18. Ἐφ. 1,22. 4,15. 5,23) καὶ συνάμα ὁ «σωτὴρ τοῦ σώματος» αὐτῆς, ὅστις «ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς» (Ἐφ. 5,23.25). Ὡς κεφαλὴ δὲ τῆς Ἐκκλησίας ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς τοῦ σώματος αὐτῆς διὰ τοῦ ζωοποιῦ Πνεύματος αὐτοῦ καὶ τῆς λυτρωτικῆς χάριτος καὶ ἀγάπης αὐτοῦ. Ἐξ αὐτοῦ ὡς κεφαλῆς προέρχονται ἡ ζωὴ καὶ ἡ «αὐξήσις» καὶ ἡ «οἰκοδομὴ τοῦ σώματος του «ἐν ἀγάπῃ», καὶ ἐξ αὐτοῦ «πᾶν τὸ σῶμα διὰ τῶν ἀφῶν καὶ συνδέσμων ἐπιχορηγούμενον καὶ συμβιβάζόμενον αὐτῆς τὴν αὐξήσιν τοῦ Θεοῦ» (Κολ. 2,19. Ἐφ. 4,12.16). Ἐκ τῆς Κεφαλῆς ἐκπηγάξει καὶ διαθεῖ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας ἡ θεία ζωὴ καὶ χάρις καὶ εὐλογία καὶ πληροῦ

6. Μ. Βασιλείου, «Οροι κατὰ πλάτος, ἐρώτ. 7,2, PG 31, 929. Πρβλ. καὶ Ὀριγένοῦς, Εἰς Λευίτ. 7,2, PG 12, 480 ἐξ. Gr. chr. Schr., Origenes, τ. 6, 378. 380. Καὶ κατὰ τὸν Μ. Ἀθανάσιον, ὁ Σωτὴρ ἐνανθρωπήσας, ἀνέλαβε «σῶμα, ὅπερ ἀπαρχὴ ἐστὶ τῆς Ἐκκλησίας», ἀνέλαβεν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἐν ἧ καὶ δι' ἧς ἠνωσεν ἐν ἑαυτῷ ὀλόκληρον τὴν «ἀνθρωπότητα, ἥτις ἐστὶ πᾶσα ἡ Ἐκκλησία, ἡ ... χρομένη εἰς βασιλείαν οὐρανῶν, ἵνα συμβασιλευσῇ αὐτῶν». Οὕτως ἡ Ἐκκλησία νοητὰ ὡς «ἐν αὐτῷ κτισμένη», ὡς κτίσμα καὶ ποίημα αὐτοῦ. Ἀλλὰ τὸ ποίημα ἐν τῷ ποιητῇ ἀνανεοῦται, κατὰ τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Παύλου, «αὐτοῦ ἐσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ». Τοιοῦτοτρόπως οἱ ἄνθρωποι «εὐρέθησαν αὐτοῦ μέλη... ἐν αὐτῷ ζωοποιούμενα», αὐτὸς δὲ «κεφαλὴ τῶν ἰδίων μελῶν... μέλη γὰρ αὐτοῦ εἶπε, καὶ τὰ πολλὰ μέλη ἐν ἐστὶ σῶμα, ὅπερ ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία». (Περὶ τῆς ἐνοσάρκου ἐπιφανείας τοῦ Θεοῦ Λόγου... 12,5-6, 20-21, PG 26, 1004, 992/3, 1020/1). Ὁμοίως καὶ κατὰ τὸν Γρηγόριον Νύσσης, ὁ Θεὸς Λόγος ἐνηθρώπησε «τῷ ἀνθρώπῳ ἀνακραθεὶς καὶ πᾶσαν ἐν ἑαυτῷ τὴν ἡμετέραν φύσιν δεξάμενος, ἵνα τῇ πρὸς τὸ θεῖον ἀνακράσει συναποθεωθῇ τὸ ἀνθρώπινον διὰ τῆς ἀπαρχῆς ἐκείνης παντὸς συναγιάζομένου τοῦ τῆς φύσεως ἡμῶν φυράματος». (Πρὸς τὰ Ἀπολλιναρίου ἀντιρρητικός, PG 45, 1152). Οὕτως «ὁ κατὰ Χριστὸν ἄνθρωπος ὑπέστη, δι' οὗ προσεφύη τῇ θεότητι πᾶν τὸ ἀνθρώπινον», ἐνωθέντος τούτου τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ, τ.ε. τῇ Ἐκκλησίᾳ του. (Εἰς τὸ ὅταν ὑποταγῇ... PG 44,1313).

7. Γρηγορίου Νύσσης, Ἐξήγ. ἄσμ. ἄσμ., λόγ. 8 καὶ 13, PG 44, 1056. 1084. Ἀντιρρητικός εἰς τὰ Ἀπολλιναρίου, PG 45, 1153. Παρὰ Κ. Σκουτέρη Ἡ Ἐκκλησιολογία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, Ἀθήναι 1969, σ. 77.

8. Ἰππολύτου, Εἰς Δαν. IV, 37, 2. Gr. chr. Schr. Hippolytus, τ. I, 282.284.

αὐτὴν καὶ τὴν ἀναδεικνύει «τὸ πλήρωμα τοῦ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου» (Ἐφ. 1,23). Γενικῶς ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ ἀπαρχὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ αὐτὴ αὐτὴ ἡ Ἐκκλησία, ἐτι δὲ ὁ μόνος «μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων» (Α' Τιμ. 2,5), ὁ διὰ τῆς σταυρικῆς θυσίας του ἐνώσας γῆν καὶ οὐρανόν, καθ' ὅτι ἐλύτρωσεν ἡμᾶς καὶ ἀποκατήλλαξεν ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου», καὶ οὕτω «παρέστησεν ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους καὶ ἀνεγκλήτους κατενώπιον αὐτοῦ... ἀποκαταλλάξας τὰ πάντα εἰς αὐτόν, εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Κολ. 1,22. 19-20). Ἐξακολουθεῖ δὲ ζῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ του καὶ βασιλεύων καὶ κυβερνῶν αὐτὴν πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ Θεοῦ προορισμοῦ τῆς, ποιμαίνων τοὺς πιστοὺς ὡς «ποιμὴν καὶ ἐπίσκοπος τῶν ψυχῶν» (Α' Πέτρ. 2,25), ἢ ἄλλως «οἰκεῖ ἐν αὐτῇ καὶ ἐμπεριπατεῖ, κατὰ τὴν προφητικὴν φωνήν, πληρώσας αὐτὴν παντοδαπῶν χαρισμάτων»⁹, ὡς καὶ τῆς ἀναγκαιότητος δυνάμεως ὅπως ἐξαπλωθῆ καὶ μεγαλυθῆ αὐτὴ καὶ φθάσῃ «εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ Θεοῦ» (Ἐφ. 3,19. 1,22-23). «Ὡστε ἡ Ἐκκλησία λαμβάνει ἀνάσως τὰς χαρισματικὰς δωρεὰς τοῦ δεδοξαμένου Κυρίου καὶ ζῆ ἐκ τῆς ζωοπαρόχου παρουσίας ἐν αὐτῇ τοῦ Ζωοδότου, ζῆ δῆλα δὴ τὴν ζῶν τῆς θείας Κεφαλῆς τῆς ἐν Πνεύματι Ἀγίῳ, οὕσα διὰ τοῦτο οὐ μόνον «σῶμα Χριστοῦ», ἀλλ' ἐν ταύτῃ καὶ ζῶν (ἐν Χριστῷ), ζῶν «ἐν τῷ Θεῷ», ἡ «καινὴ ζῶν» κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον (Ῥωμ. 6,11. 23. 8,2. Β' Κορ. 5,17. Γαλ. 2,20. Κολ. 2,13. 3,3)¹⁰, ἥτις διαβαίνει καὶ διαχέεται καὶ εἰς πάντα τὰ μέλη τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ σώματος. Περαιτέρω ὡς κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας ὁ Σωτὴρ πληροῖ αὐτὸ τῶν σωτηριωδῶν καρπῶν τῆς ἐξυλαστηρίου θυσίας του, ὧν ἡ πηγὴ καὶ τὸ πλήρωμα τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀληθείας, ἐντεῦθεν δὲ «ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν χάριν ἀντὶ χάριτος», καθ' ὅσον «ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο» (Ἰωάν. 1,16-17), ὅστις ἅμα προφυλάσσει τὸ ἴδιον σῶμα, τὴν Ἐκκλησίαν του, ἀπὸ πάσης πλάνης ἢ πτώσεως ἡθικῆς ἢ κινδύνου ἐξαφανίσεως, ἐκχέων ἐπ' αὐτὴν τὸ φῶς τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας καὶ τοὺς θησαυροὺς τῶν ὑπερφυσικῶν ἀγαθῶν καὶ χαρισμάτων του. Οὕτω διαφυλάσσει καὶ «ἐκτρέφει καὶ θάλπει καὶ αὖξει» τὴν Ἐκκλησίαν του (Ἐφ. 5,29) ὡς ἡ κεφαλὴ τὸ ἴδιον σῶμα· «αὖξιν γὰρ τῆς Ἐκκλησίας ὁ Χριστὸς πνευματικῶς ἕξει εὐρεθῆς, ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ, ἵνα ἐκ τῶν ἀξίων αὖξει σῶμα, ὡς κεφαλὴ τὰ μέλη»¹¹. Κατὰ ταῦτα ἡ θεία Κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐνὸς ἐκάστου τῶν μελῶν αὐτοῦ εἶναι τὸ ἐνιαῖον, συνεκτικόν, ζωοποιὸν καὶ ἰθύνον κέντρον, τὸ ὁποῖον συνενεῖ πάντα τὰ μέλη καὶ ἐκ τῶν πολλῶν συναπαρτίζει ἐν ἄρτιον θεανθρώπινον σῶμα, ἓνα ζῶντα θεότευκτον ὄργανισμὸν.

9. Θεοδωρήτου, Εἰς Ἐφεσ. 1,23, PG 82, 517.

10. Πρβλ. καὶ Ἰωάννου Χρυσόστομου, Ὅτε τῆς Ἐκκλησίας ἕξει εὐρεθῆς Εὐτρόπιος 1, PG 52, 397. Εἰς Γαλ. ὁμιλ. 4,3, PG 61, 679. Εἰς Φιλ. ὁμιλ. 3,2, PG 62, 201.

11. Οἰκουμένιου, Εἰς Ἐφεσ. κεφ. 6, PG 118, 1224.

Ὡς δὲ ἐλέχθη, μέλη τῆς Ἐκκλησίας εἶναι πάντες οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύσαντες καὶ πιστεύοντες, ὁ «λαὸς τοῦ Θεοῦ», δηλ. οἱ πιστοὶ πάντων τῶν αἰώνων, οἱ προκεκοιμημένοι καὶ οἱ ζῶντες, οἵτινες «εἰσέτι καὶ νῦν ἐν τῇ παροικίᾳ ὄντες, οὐκ ἔφθασαν ἐν τῇ πατρίδι ἀποδημῆσαι»¹², τῶν μὲν πρώτων ἀποτελούντων τὸ οὐράνιον τμήμα τῆς Ἐκκλησίας ἢ τὴν θριαμβεύουσαν Ἐκκλησίαν, τὴν περιλαμβάνουσας τοὺς ἀποικοιμημένους ἐκ τοῦ κόσμου τούτου καὶ ἐν οὐρανῷ θριαμβεύοντας ἀγίους καὶ δικαίους μετὰ τῶν ἀγγέλων, τῶν δὲ «περιλειπομένων» συγκροτούντων τὸ ἐπίγειον τμήμα αὐτῆς ἢ τὴν στρατευομένην Ἐκκλησίαν, τὴν περιλαμβάνουσας τοὺς ἐπιζῶντας πιστοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, οἵτινες, ὡς τοῦ Χριστοῦ στρατιῶται καὶ τοῦ Πνεύματος τὴν πανοπλίαν φέροντες, στρατεύονται εἰσέτι ἀγωνιζόμενοι κατὰ τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ ἄρχοντος τοῦ κόσμου τούτου, ὅστις «ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ ζητῶν τινα καταπιεῖν» (Α' Πέτρ. 5,8). Καὶ «ἡ μὲν ἐτι πυτεύει καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐστίν, ἡ δὲ τροπαιοφορεῖ καὶ ἐν τῇ πατρίδι ἀποκατέστη καὶ τὸ βραβεῖον εἴληφεν»¹³. Ἀλλ' ὑφίσταται ἀπόλυτος ἐνότης μεταξύ αὐτῶν, συναποτελουσῶν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ, ἐν ᾧ συμπεριλαμβάνεται ὅλος ὁ «λαὸς τοῦ Θεοῦ». Οὕτως ἡ Ἐκκλησία ζῆ καὶ ὑπάρχει καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, οὕσα κατὰ μὲν τὴν μίαν ὄψιν αὐτῆς οὐράνιος καὶ ἀόρατος, κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν ὄψιν αὐτῆς ἐπίγειος καὶ ὄρατὴ καὶ ἱστορικὴ κοινωνία¹⁴ καὶ σῶμα ὀργανικόν, ἐκ διοικούντων καὶ διοικουμένων, δηλ. τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, ἀποτελουμένων, με χαρακτηριστικὰ καθιδρυματικὸν μὲν, ἀλλὰ πνευματικόν, ἀπεργαζόμενον τὴν σωτηρίαν τῶν μελῶν αὐτοῦ διὰ τε τοῦ Θεοῦ λόγου καὶ τῶν μυστηρίων καὶ πάντων τῶν ἄλλων μέσων τῆς χάριτος, συνεχιζομένου οὕτω καὶ προσοικειομένου τοῖς πιστοῖς τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Σωτῆρος. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, οἱ χριστιανοὶ, «κοινωνίαν ἁγίων» ἀποτελοῦντες, «μέλη Χριστοῦ εἰσι, καὶ τὰ πολλὰ μέλη ἐν ἐστί σῶμα, ὅπερ ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία»¹⁵, διὰ δὲ τῆς πίστεως εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τῆς συμμετοχῆς των εἰς τὸ Βάπτισμα καὶ τὴν θεῖαν Εὐχαριστίαν καὶ τὰ λοιπὰ μυστήρια, ἀποθέμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ἐνσωματοῦνται ὡς μέλη εἰς τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τ.έ. τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ γίνονται «σύμφυτοι» τῷ Χριστῷ (Ῥωμ. 6,5), ἐγκεντριζόμενοι καὶ ἐνοφθαλμιζόμενοι καὶ ἐμβολιαζόμενοι καὶ ἐνσωματούμενοι εἰς τὸ σῶμα αὐτοῦ, δίκην κλάδων εἰς τὸ δένδρον τῆς ζωῆς, ἢ «ἐγκεντριζό-

12. Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, Ὁμολογία, ἄρτος 10, παρὰ Ἰω. Καρμίρη, Τὰ δογματικὰ καὶ συμβολικὰ μνημεῖα... τ. II, σ. 832.

13. Αὐτόθι.

14. Καὶ ὁ ἱερός Αὐγουστῖνος ἐδίδαξεν: «Duae vias novit Ecclesia, quarum est una in fide, altera in specie, una in labore, altera in requie, una in via, altera in patria, una in opere actionis, altera in mercede contemplationis, una bona sed adhuc misera, altera melior et beata». (In evang. Ioannis, tract. CXXIV, 5, PL 35, 1973).

15. Πρβλ. καὶ Μ. Ἐθανασίου, Περὶ τῆς ἐνσάρκου ἐπιφανείας τοῦ Θεοῦ Λόγου 5, PG 26, 992. Πρβλ. καὶ Κλ. ἡμεντος Ἀλεξανδρέως, Παιδαγ. I, 5, PG 8, 276.

μενοι εἰς τὴν καλλιέλαιον» (Ῥωμ. 11, 23/4) καὶ ἐμφυτευόμενοι καὶ ἐνούμενοι τῇ δυνάμει τοῦ Ἁγίου Πνεύματος¹⁶, οὕτω δὲ κοινωνοῦσι τῆς θείας τοῦ Θεανθρώπου ζωῆς καὶ χάριτος, τῆς ἐκπηγαζούσης ἀπὸ τῆς ῥίζης καὶ διαχρασμένης εἰς τὸν κορμὸν καὶ τοὺς κλάδους πάντας. Οὕτως εἰς τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ὡς εἰς ἄλλην «καλλιέλαιον», «ἐγκεντρίζονται» καὶ ἐμφυτεύονται καὶ ἐνσωματοῦνται οἱ πιστεύοντες διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος καὶ γίνονται ἀληθῆ μέλη, ἅτινα «κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ οἰκείου μέτρου, δεχόμενα τὴν ἐπιχορηγίαν (τοῦ Πνεύματος), οὕτως αὐξεται». Τοιοῦτοτρόπως «οἱ πολλοὶ ἐν σῶμα ἔσμεν ἐν Χριστῷ» (Ῥωμ. 12,5)¹⁷, καθιστάμενοι μέλη τοῦ σώματος αὐτοῦ διὰ τῆς πίστεως καὶ τοῦ Βαπτίσματος, «καὶ γὰρ ἐν ἐνὶ Πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἐν σῶμα ἐβαπτίσθημεν» (Α' Κορ. 12,13). Διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος ἐνούονται οἱ βαπτιζόμενοι μετὰ τοῦ ἀναστάντος σώματος τοῦ Χριστοῦ, τοῦ «πνευματικοῦ» καὶ «ζωοποιοῦ» (Α' Κορ. 15,44 ἐξ.), φορέως τῆς καινῆς ζωῆς τῆς σωτηρίας. Οὕτω δὲ τὰ καθ' ἕκαστον μέλη τῆς Ἐκκλησίας καθίστανται καὶ μέλη τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ συνάμα ἀλλήλων μέλη, καθ' ὅσον «μέλη ἐσμέν τοῦ σώματος αὐτοῦ» (Ἐφ. 5,30) καὶ ἅμα «ἐσμέν ἀλλήλων μέλη» (Ἐφ. 4,25), ἔτι δὲ «τὰ σώματα ὑμῶν μέλη Χριστοῦ ἐστίν» (Α' Κορ. 6,15. 12,12. Ἐφ. 5,30)¹⁸. Περὶ τοῦ «σώματος» ὁμιλεῖ ὁ Ἀπόστολος καὶ ἐν Ἐφ. 2,13-18, διδάσκων ὅτι διὰ τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ οἱ Ἐθνικοὶ, «οἱ ποτε ὄντες μακράν, ἐγγύς» τῷ Θεῷ ἐγένοντο «ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ», ὅστις «ἔλυσε τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ», ἵνα τοὺς τε Ἐθνικοὺς καὶ τοὺς Ἰουδαίους «κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην, καὶ ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἐνὶ σώματι τῷ Θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ, ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ», οὕτω δὲ «δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφοτέροι ἐν ἐνὶ Πνεύματι πρὸς τὸν Πατέρα». Ἐνταῦθα τὸ «ἐν ἐνὶ σώματι» ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ «ἐν ἐνὶ Πνεύματι», ὡς φαίνεται καὶ κατωτέρω Ἐφ. 4,4 («ἐν σῶμα καὶ ἐν Πνεύματι»), νοεῖται δὲ τὸ σῶμα τοῦ σταυρωθέντος [«ἐν τῇ σαρκὶ»] (Ἐφ. 2,14) καὶ «ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ» (Κολ. 1,22) καὶ εἶτα ἀναστάντος δεδοξασμένου Χριστοῦ ὡς «σῶμα πνευματικόν» (Α' Κορ. 15,44), ὡς «σῶμα τῆς δόξης αὐτοῦ» (Φιλιπ. 3,21), ὅπερ εἶναι ἡ Ἐκκλησία. Ὡστε τὸ σῶμα τοῦτο ἐκτείνεται εἰς τὸ ἐκκλησιολογικὸν «σῶ-

μα τοῦ Χριστοῦ» διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δι' οὗ καὶ οἰκοδομεῖ οὗτος ὡς ἡ «Κεφαλὴ» τὴν Ἐκκλησίαν του, ἦτοι τὸ «σῶμά» του, καὶ ἐνούται μετ' αὐτῆς¹⁹.

Πράγματι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ λαμβάνει χώραν πραγματικὴ συσσωμάτωσις ἡμῶν ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ, καὶ δὴ ἐν τῷ θανάτῳ καὶ τῇ ἀναστάσει Αὐτοῦ· καθ' ὅσον «ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν», καὶ τοιοῦτοτρόπως «γεγόναμεν σύμφυτοι τῷ ὁμοίωματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ», ἄρα δὲ «καὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ ἐσόμεθα» (Ῥωμ. 11,23/4)²⁰. «Ὅταν δὲ οἱ πιστοὶ γίνωσι μέλη τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, αὐτομάτως συνάπτονται, δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐνθεν μὲν μετὰ τῆς θείας Κεφαλῆς, τοῦ Χριστοῦ, ἐνθεν δὲ μετ' ἀλλήλων, ὡς μελῶν ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ σώματος, ἐρχόμενοι εἰς ἕμεσον κοινωνίαν μετὰ τοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῇ συκρατεῖ καὶ κυβερνεῖ. «Καὶ γὰρ ἡ κεφαλὴ πάντα τὰ μέλη συνάπτειν πέφυκε καὶ πρὸς ἑαυτὰ μετὰ ἀκριβείας ἐπιστρέφειν τε καὶ συνδεῖν»²¹. Ἡ θεία λοιπὸν Κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Χριστός, «τὸ ἐφεξῆς αὐτοῦ σῶμα οἰκοδομεῖ διὰ τῶν αἰεὶ προστιθεμένων, συναρμολογῶν καὶ συμβιβάζων τοὺς πάντας εἰς ἃ πέφυκεν ἕκαστος κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἐνεργείας, ὥστε ἡ χεῖρα ἢ πόδα ἢ ὀφθαλμὸν ἢ ἀκοὴν ἢ ἄλλο τι γενέσθαι τῶν συμπληρούντων τὸ σῶμα κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐκάστου πίστεως· ταῦτα δὲ ποιῶν ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ· δῆλον ἂν εἴη διὰ τούτων, ὅτι ἐν πᾶσι γενόμενος, εἰς ἑαυτὸν δέχεται πάντας τοὺς ἐνούμενους αὐτῷ διὰ τῆς κοινωνίας τοῦ σώματος, καὶ μέλη τοῦ ἰδίου σώματος ποιεῖται τοὺς πάντας, ὥστε εἶναι πολλὰ μὲν μέλη, ἐν δὲ σῶμα»²². Τοῦ σώματος τούτου «ἐστὶ κεφαλὴ ὁ Χριστός, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα συναρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἀφῆς τῆς ἐπιχορηγίας κατ' ἐνεργείαν ἐν μέτρῳ ἐνός ἐκάστου μέρους τὴν αὐξήσιν τοῦ σώματος ποιεῖται εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ» (Ἐφ. 4,16), συμφῶνως καὶ πρὸς τὴν συγγενῆ παράστασιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὡς οἰκοδομῆς, αὐξανομένης «εἰς ναὸν ἅγιον ἐν Κυρίῳ», ἐν τῷ ὁποίῳ οἱ χριστιανοὶ συνοικοδομοῦνται «εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν Πνεύματι» (Ἐφ. 2,21-22). Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι ἰδιαίτερος διὰ τοῦ Βαπτίσματος ἐμφυτεύονται καὶ ἐνσωματοῦνται εἰς τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἀποτελοῦντες ἐσωτερικὴν ἐνότητα ἐν Πνεύματι, ἦτοι τὸ ἐν «σῶμα Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους» (Α' Κορ. 12,27), καὶ γενόμενοι ὁ νέος Ἰσραήλ, ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ ὁ ἅγιος. Εἶτα ἐπιρρωνύεται ἡ ἐνσωμάτωσις καὶ ἐνότης αὐτῆ κυρίως διὰ τῆς θείας Εὐχαριστίας, ἦτοι διὰ τῆς κοινωνίας καὶ μετοχῆς «τοῦ ἐνός ἄρτου» (Α' Κορ. 10,17), διὰ τῆς ὁποίας λαμ-

16. Σχετικῶς καὶ ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς γράφει, ὅτι «ἀδυνατοὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου λεγόμενος ἐγκεντρίσμος εἰς τὴν καλλιέλαιον γίνεσθαι, τὸν Χριστὸν αὐτὸν, τῆς ἀνημέρου καὶ ἀπίστου φύσεως καταφυτευομένης εἰς Χριστὸν, τ.ξ. τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων». (Στρωμ. 6,15, PG 9, 344. Gr. chr. Schr., Clemens Alexandrinus, τ. II, 492. BEP 8, 223).

17. Βλέπ. καὶ Γρηγορίου Νύσσης, Εἰς τὸ δταν ὑποταγῇ... PG 44, 1321: «Ἐν δὲ τῷ Ἰῶ πάντες γινόμεθα οἱ διὰ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως σώμα αὐτοῦ».

18. Ἰωάννου Χρυσόστομου, Εἰς Πράξ. ὁμιλ. 24,4, PG 60, 190: «Μία γὰρ γεγόναμεν Ἐκκλησία, μιᾶς κεφαλῆς συναρμολογούμενα μέλη τελοῦμεν, ἐν οἷς πάντες κατέστημεν σῶμα».

19. Πρβλ. καὶ R. Schnackenburg, Die Kirche im Neuen Testament, Freiburg 1961, σ. 154/5.

20. Πρβλ. καὶ Ἰωάννου Χρυσόστομου, Εἰς Ἐφεσ. ὁμιλ. 11,3, PG 62, 84.

21. Ἰωάννου Χρυσόστομου, Κατὰ Ἰουδαίων, λόγ. 1,3, PG 48, 848.

22. Γρηγορίου Νύσσης, Εἰς τὸ δταν ὑποταγῇ... PG 44, 1317.

βάνει χώραν οίονει κοινωνία ζωῆς μεταξύ τοῦ Χριστοῦ ὡς κεφαλῆς καὶ τῶν χριστιανῶν ὡς μελῶν τοῦ σώματος αὐτοῦ, τ.ἔ. τῆς Ἐκκλησίας. Αυτόνοτον βεβαίως ὅτι τὸ δίδον μέρος εἶναι ἡ θεία κεφαλὴ τοῦ σώματος, ἦτοι ὁ Χριστός. Τῶ ὄντι, διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, ἀναγεννώμενοι οἱ χριστιανοὶ «πάντες, τῆς ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς γεννήσεως ἕξω γενόμενοι... πνευματικῇ τῇ ἀναγεννήσει... ἀπορρήτῳ λόγῳ τῶ Χριστῶ συναπτόμεθα»²³, «τῆς μὲν παλαιᾶς ζωῆς ἀφανισθείσης, τῆς δὲ καινῆς ταύτης καὶ ἀγγελικῆς πολιτευομένης»²⁴, καὶ γινόμεθα κοινωνοὶ τῆς θείας χάριτος καὶ ζωῆς καὶ σωτηρίας, ὡς καὶ τῶν συναφῶν θείων δωρεῶν καὶ τελειοτήτων. Διότι οἱ βαπτιζόμενοι καθίστάμεθα «θείας κοινωνοὶ φύσεως» (Α' Πέτρ. 1,4), γινόμενοι «σύσσωμοι τοῦ Χριστοῦ καὶ συμμετοχοί... οὐκ ἐκεῖνο ὄντες, ὅπερ ἐστὶν ὁ Κύριος, ἀλλ' ἐκεῖνου μετέχοντες καὶ τῶ μετεχομένῳ συνομαζόμενοι»²⁵. Καθ' ὅσον, «ἐνωθεῖσα τῶ Κυρίῳ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις», συνεπήρθη («τῇ θεότητι»), οὕτω δὲ «ἐν τὰ δύο διὰ τῆς ἀνακράσεως γέγονεν»²⁶. Κατὰ ταῦτα οἱ εἰσερχόμενοι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν συσσωματοῦνται καὶ ζῶσιν ἐν Χριστῶ, θεοῦμενοι καὶ αὐτοὶ καὶ γινόμενοι «συμπολιταὶ τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ, ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῶ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ πᾶσα ἡ οἰκοδομὴ συναρμολογημένη αὐξεῖ εἰς ναὸν ἅγιον ἐν Κυρίῳ» (Ἐφ. 2,19-21, πρβλ. καὶ Α' Κορ. 3,16-17. Ἐβρ. 3,6)²⁷. Ἐνταῦθα ἄμεσος συνέπεια τῆς ἐνώσεως τῶν μελῶν τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας μετὰ «τῆς

θείας Κεφαλῆς»²⁸ αὐτοῦ εἶναι καὶ ἡ ἐνωσις αὐτῶν μετ' ἀλλήλων, «συντιθεμένων καὶ συναρμολογουμένων τῇ ἀρχιτεκτονίᾳ τοῦ Πνεύματος»²⁹ καὶ συναποτελούντων τὸ ἐν καὶ κοινὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ³⁰. Δι' ὃ ὁ ἅγιος Ἰγνατίος ὁ Θεοφόρος ἐδίδασκεν, ὡς εἶδομεν, ὅτι οἱ χριστιανοὶ εἶναι μέλη τοῦ Ἰϋοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀλλήλων³¹, ὥστε «τῶ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης διασφιχθέντας ἐν σῶμα γενέσθαι τοὺς πάντας καὶ ἐν πνεῦμα διὰ μιᾶς ἐλπίδος, εἰς ἣν ἐκλήθησαν»³² καὶ διὰ τῆς κοινῆς πίστεως καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης. Πράγματι, οἱ διὰ τοῦ Βαπτίσματος εἰσερχόμενοι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν πιστοὶ αὐτομάτως καθίστανται καὶ «ἀλλήλων μέλη» ἐν τῶ ἐνὶ σώματι τοῦ Χριστοῦ, τῆς θείας ζωῆς τοῦ ὁποῦ μετέχουσιν ἐξ ἴσου, κοινωνοῦντες ὀργανικῶς καὶ πρὸς τὴν Κεφαλὴν καὶ πρὸς ἀλλήλους, συναφῶς τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «οἱ πολλοὶ ἐν σῶμα ἔσμεν ἐν Χριστῶ, ὁ δὲ καθ' εἰς ἀλλήλων μέλη» (Ῥωμ. 12,5). «Ὅθεν ἔχομεν ἀπολλὰ μὲν μέλη, ἐν δὲ σῶμα» (Α' Κορ. 12,20). Αυτόνοτον βεβαίως, ὅτι τὰ μέλη διατηροῦσι τὴν ἰδίαν ἕκαστον προσωπικότητα.

(Συνεχίζεται)

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΜΙΡΗΣ

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου

23. Θεοδώρου Μοψομεστίας, Εἰς Ἐφεσ. 5,30, PG 66, 920.

24. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Εἰς Ῥωμ. ὁμίλ. 10, 4, PG 60, 480.

25. Γρηγορίου Νύσσης, Ἀντιρρητικὸς πρὸς τὰ Ἀπολλιναρίου 28, PG 45,1184.

26. Αὐτόθι, στ. 1165.

27. Ὁμοίως καὶ κατὰ τὸν Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν, ἀφοῦ πάντες οἱ πιστοὶ εἴμεθα μέλη τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, οὗ κεφαλὴ ὁ Χριστός, ἄρα οἱ «πάντες ἐν σῶμα ἔσμεν ἐν Χριστῶ· οἱ δὲ καθ' ἕνα Χριστοῦ καὶ ἀλλήλων μέλη» (λογ. 32,11, PG 36, 185). Ἴνα οὕτω πάντα τὰ μέλη «τῇ ἀρμονίᾳ τοῦ Πνεύματος συμβιβασθέντα καὶ συνδεθέντα, ἐν ἄρτιον ἀποδειχθῇ σῶμα Χριστοῦ» (λόγ. 2,3, PG 35, 409). «Ὁ δὲ Γρηγόριος Νύσσης γράφει, ὅτι οἱ χριστιανοὶ, εἰσερχόμενοι διὰ τῆς πίστεως καὶ τοῦ Βαπτίσματος ἀέντως τοῦ θεοῦ χοροῦ», συσσωματοῦνται εἰς τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καθίστάμενοι «εἰς Ἰσραὴλ οἱ πάντες... τ. ἔ. Ἐκκλησία μία καὶ λαὸς εἷς καὶ νύμφη μία... ὅφ' ἐνὶ ταξιδίῳ καὶ ἐκκλησιαστικῇ καὶ νυμφίῳ πρὸς ἐνὸς σώματος κοινωνίαν συναρμολοζόμενοι». (Ἐξήγ. ἄσμ. ἄσμ., λόγ. 6, PG 44, 904/5).

28. Γρηγορίου Νύσσης, αὐτόθι, λόγ. 13, PG 44, 1056.

29. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Λόγ. 19,8, PG 35, 1052.

30. Πρβλ. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Λόγ. 32,10, PG 36, 185: «Ὡσπερ ἐν τοῖς σώμασιν ἀπέρρηγται ἀλλήλων τὰ μέλη, ἀλλ' ἐν σῶμα τὸ πᾶν ἐστὶν ἐκ διαφόρων συγγεμένων..., οὕτω καὶ παρ' ἡμῶν, τῶ κοινῶ Χριστοῦ σώματι, οἱ πάντες ἐν σῶμα ἔσμεν ἐν Χριστῶ». Πρβλ. καὶ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Εἰς Α' Κορ. ὁμίλ. 24,2, PG 61, 200: «Τί γὰρ ἐστὶν ὁ ἄρτος; Σῶμα Χριστοῦ. Τί δὲ γίνονται οἱ μεταλαμβάνοντες; Σῶμα Χριστοῦ. Οὐχὶ σώματα πολλὰ, ἀλλὰ σῶμα ἐν. Καθάπερ γὰρ ὁ ἄρτος, ἐκ πολλῶν συγγεμένων κόκκων, ἦναι, ὡς μηδαμῶ φαίνεσθαι τοὺς κόκκους, ἀλλ' εἶναι μὲν αὐτοὺς, ἀδελφὸν δὲ αὐτῶν εἶναι τὴν διαφορὰν τῇ συναφείᾳ, οὕτω καὶ ἀλλήλους καὶ τῶ Χριστῶ συναπτόμεθα».

31. Ἰγνατίου Ἀντιοχείας, Ἐφεσ. 4,2. Τραλ. 11,2. BEΠ 2, 265. 273. Καὶ αἱ Διαταγαὶ τῶν Ἀποστόλων 59 διδάσκουσιν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι «τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ», οἱ δὲ Χριστιανοὶ «μέλη Χριστοῦ», ὁμιλοῦσαι ἐν 2,43 περὶ «τῆς Ἐκκλησίας, ὑπαρχούσης σώματος ἄρτιου καὶ μελῶν ὑγιεινῶν» (BEΠ. 2,45. 55).

32. Γρηγορίου Νύσσης, Ἐξήγ. ἄσμ. ἄσμ., λόγ. 15, PG 44,1117.

ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΑΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟΝ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΕΝ ΤΗ ΟΡΘΟΔΟΞΩ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑ

Διδάσκει σαφῶς ἡ ἁγία Γραφή, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι «ἀπροσδεής» καὶ «ἀνευδεής» μὴ ἔχων ἀνάγκην οὐδενὸς προσώπου ἢ πράγματος, ὡς κύριος τῶν ὄλων καὶ δημιουργὸς τοῦ παντός, τοῦ ὄρατου καὶ ἀόρατου κόσμου καὶ ὡς ἡ ἀρχὴ τῶν πάντων¹. Ἀντιθέτως ὁ ἄνθρωπος, ὡς δημιουργήμα τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἐν συγκρίσει πρὸς Αὐτὸν ἀδύνατος, ὅχι μόνον φυσικῶς, ἀλλὰ καὶ ἠθικῶς, ἰδίως μετὰ τὴν παρακοὴν καὶ πτώσιν καὶ ἄρα ἐνδεὴς κατὰ πάντα. Τελεῖ ὑπὸ τὴν πλήρη ἐξάρτησιν τοῦ Θεοῦ καὶ οὐδὲν ἔχει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅ,τι ἀγαθὸν κέκτηται, εἴτε φυσικὸν εἴτε πνευματικόν, προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἀκόμη δὲ καὶ τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ πρόοδον ἐν πολλοῖς ὀφείλει εἰς αὐτὸν τὸν δημιουργὸν καὶ πατέρα τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν χάριν Αὐτοῦ². Πάντα δὲ τὰ ἀνωτέρω ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ἔχει λάβει ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν Θεόν, χαρακτηρίζονται ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ὡς δάνεια τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτόν, τὰ ὁποῖα θὰ ζητήσῃ ἐν καιρῷ ἐλέγχων τὴν καλὴν χρῆσιν αὐτῶν. Τὸ θέμα τοῦτο ἀναπτύσσεται ἰδίως εἰς τὰς παραβολὰς τῶν τάλαντων³ ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὠραιοτάτην σκηνὴν τῆς ἀλειψάσης τὸν Κύριον μύρω πόρνης γυναικὸς ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου καὶ τὴν ἐπ' εὐκαιρίᾳ λεχθεῖσαν παραβολὴν τῶν δύο χρεοφειλετῶν, ἧτις ἀφορᾷ ἰδιαιτέρως εἰς τὸ προπατορικόν, τὸ ὁποῖον ἐξαλείφεται μόνον διὰ τῆς θυσίας τοῦ Λυτρωτοῦ⁴.

1. Βλ. Α' Μακκ. ιβ', 9, Β' Μακκ. ιδ', 35, Γ' Μακκ. β', 9, Σοφ. Σειρ. ι' 4, ια' 14, Ἐκκλ. γ' 13, Α' Βασιλ. β', 5-6, πρβλ. καὶ μετάφρασιν τοῦ Συμμάχου, Ἡσαίου μ, 28, μζ', 16, Ἀμώς γ', 37, Ἀποκάλ. α', 8 «ἐγὼ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, λέγει Κύριος ὁ Θεός, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὁ παντοκράτωρ» πρβλ. καὶ κα, 6, κβ, 13.

2. Βλ. Γενέσι. γ', 17-19, Δευτερ. ιε', 4, Ἰωάνν. γ', 5, Ρωμ. ε', 12-21, Α' Κορινθ. δ', 7, ε' 10, Ἐφεσ. β', 8, Φιλιπ. β', 13.

3. βλ. Ματθ. ιη', 23-34, κς', 15-28, πρβλ. καὶ τὰ ἀπόστιχα τοῦ ὄρθρου τῆς Μ. Τρίτης:

1. «Δεῦτε πιστοὶ ἀπεργασώμεθα προθύμως τῷ δεσπότην νέμει γὰρ τοῖς δούλοις τὸν πλοῦτον, καὶ ἀναλόγως ἐκαστος, πολυπλασιάζομεν τὸ τῆς χάριτος τάλαντον ὃ μὲν σοφίαν κομείτω, δι' ἔργων ἀγαθῶν, ὃ δὲ λειτουργίαν λαμπρότητος ἐπιτελεσθῶ κοινωνήτω δὲ τοῦ λόγου πιστὸς τῷ ἀμνήτῳ καὶ σκορπιζέτω τὸν πλοῦτον πένησιν ἄλλοις· οὕτω γὰρ τὸ δάνειον πολυπλασιάζομεν καὶ ὡς οἰκονόμοι πιστοὶ τῆς χάριτος, δεσποτικῆς χαρᾶς ἀξιωθώμεν· αὐτῆς ἡμᾶς καταξίωσον, Χριστὲ ὁ Θεὸς ὡς φιλάνθρωπος».

Δόξα — Καὶ νῦν. «Ἰδοὺ σοὶ τὸ τάλαντον, ὃ δεσπότης ἐμπιστεύει ψυχῇ μου· φόβη δέξαι τὸ χάρισμα, δάνεισαι τῷ δεδωκότι, διάδος πτωχοῖς, καὶ κτήσαι φίλον τὸν Κύριον· ἵνα σῆς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, ὅταν ἔλθῃ ἐν δόξῃ καὶ ἀκούσης μακαρίας φωνῆς· Ἐἴσελθε δούλε, εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου. Αὐτῆς ἀξίωσόν με, Σωτῆρ τὸν πλανηθέντα διὰ τὸ μέγα ἔλεος».

4. βλ. Λουκ. ζ', 37-47. Τὴν ἀνωτέρω σκηνὴν καὶ τὸν διάλογον περιγράφει ζωηρότατα ὁ Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς εἰς τὸ

Ἦ ἀγαθότης ὅμως τοῦ δημιουργοῦ δὲν περιορίζεται εἰς τὴν ἀπαίτησιν, ὅπως ὁ ἄνθρωπος τηρῆ ἀναγ-

ὑπ' ἀριθμ. 10 κοντάκιον. (Αἱ παραπομπαὶ γίνονται εἰς τὴν ἔκδοσιν P. Maas — C. Trypanis, Sancti Romani Melodi cantica, cantica genuina, Oxford, 1963). Ἐνταῦθα χαρακτηριστικῶς παραθέτομεν δύο στροφὰς σχετικὰς πρὸς τὸ θέμα:

Στροφή ιστ' 1-11 «Nūn, ὅτι σοὶ ἔδειξα τὴν πολὺ ποθοῦσαν με, διδάξω σε, βέλτιστε, τίς ἐστὶν ὁ δανειστῆς, καὶ ὑποδείξω σοὶ τοὺς τούτου χρεοφειλέτας, ὧν εἰς ὑπάρχεις, καὶ αὐτῇ ἦν βλέπεις δακρύουσαν· δανειστῆς δὲ ἀμφοτέρων πέλω ἐγώ, καὶ οὐ μόνον ἀμφοτέρων ἀλλὰ καὶ τῶν ἀνθρώπων πάντων ἐγὼ γὰρ πᾶσιν ἔχρησα ταῦτα ἃ ἔχουσιν, ψυχὴν πνοὴν καὶ αἰσθῆσιν, σῶμα καὶ κίνησιν· τὸν δανειστὴν οὖν τοῦ κόσμου, ἐν ὅσῳ ἔχεις, ὦ Σίμων, ἰκέτευσον καὶ βόησον· ἀλύτρωσαι με τοῦ βορβόρου τῶν ἔργων μου».

Στροφή ιε' 1-11 Οὐ δύνασαι δοῦναί μοι ἄπερ ἐποφείλεις μοι· κἄν σίγησον, ἵνα χαρισθῆ ἡ ὀφειλῆ· μὴ καταδικάζε τὴν καταδικασμένην, μὴ εὐτελισῆς τὴν εὐτελισμένην· ἡσύχασον· οὐ τῶν σῶν οὐδὲ τῶν ταύτης βούλομαι τί· χρεωλύτης γὰρ τῶν δύο ἦλθον ἐγὼ ὑμῖν καὶ πᾶσι νομίμως, Σίμων, ἔζησας ἀλλ' ἐχρεώσθησας· ἔλθε οὖν πρὸς τὴν χάριν μου, ἵν' ἀποδώσῃς μοι· ἰδὲ τὴν πόρνην ἦν βλέπεις καθάπερ τὴν ἐκκλησίαν βοῶσαν· ἀποτάσσομαι ἐμφυσῶσα τῷ βορβόρῳ τῶν ἔργων μου».

Σχετ. πρβλ. καὶ Ψευδοχρυσόστομον, εἰς τὴν πόρνην καὶ τὸν Φαρισαῖον, PG 59, 531 ἔξ., ὅστις θεωρεῖται ὡς ἡ βασικὴ πηγὴ τοῦ ἐν λόγῳ κοντακίου.

Περὶ τοῦ ἐν λόγῳ θέματος βλέπε καὶ τὴν ὑμολογίαν τῆς Μ. Ἑβδομάδος, ἧτοι

1 τὰ στιχηρὰ τῶν αἰνῶν τῆς Μ. Τετάρτης:

— Σὲ τὸν τῆς Παρθένου υἱόν, πόρνη ἐπιγνοῦσα...

— Τὸ πολυτίμητον μύρον, ἡ πόρνη ἔμιξε μετὰ δακρύων...

— Ὅτε ἡ ἁμαρτωλὸς προσέφερε τὸ μύρον...

— Ὡ τῆς Ἰούδα ἀθλιότητος, ἐθεώρει τὴν πόρνην φιλοῦσαν τὰ ἔχνη.

— Ἡ ἁμαρτωλὸς ἔδραμε πρὸς τὸ μύρον πριάσασθαι...

— Ἡ βεβηθισμένη τῇ ἁμαρτίᾳ εὐρέ σε λιμένα τῆς σωτηρίας...

2 τὰ ἀπόστιχα:

— Σήμερον ὁ Χριστὸς, παραγίνεται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου...

— Ἡπλωσεν ἡ πόρνη, τὰς τρίχας σοὶ τῷ Δεσπότην...

— Προσῆλθε γυνὴ δυσώδης καὶ βεβορβορωμένη...

— Ἡ ἀπεγνωσμένη διὰ τὸν βίον καὶ ἀπεγνωσμένη διὰ τὸν τρόπον...

— Κύριε ἡ ἐν πολλοῖς ἁμαρτίαις περιπεσοῦσα γυνή...

Εἰς τὰ ἀνωτέρω τροπάρια δὲν τονίζεται τόσο ἡ ἐννοια τοῦ δανείου, ἀλλὰ ἡ ἐξάλειψις τοῦ χρέους τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς κακίας.

καστικῶς τὰς ἠθικὰς αὐτοῦ ὑποχρεώσεις πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἐφαρμοζήν ἀναντιρρήτως τὸν νόμον Του. Συχνάκις ἐν τῇ Γραφῇ δηλοῦται ἡ διάθεσις τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐλάτση πρὸς ἑαυτὸν τὸν ἄνθρωπον καὶ συνάψῃ στενωτέραν σχέσιν μετ' αὐτοῦ, ὡς εἶναι ἡ σχέσις τοῦ δημιουργοῦ καὶ πατρὸς πρὸς τὸ πλάσμα καὶ τέκνον, καὶ τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα. Θὰ ἠδύνατο δὲ νὰ παρατηρήσῃ τις εἰς τὴν Γραφὴν μίαν μέθοδον περισσότερον ἀνθρωπίνην ὡς πρὸς τὸν ἐθισμόν τῶν ἀνθρωπίνων κινήτρων, οὕτως ὥστε δι' ἰδικῆς του πρωτοβουλίας ἐκπληροῖ οὗτος τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι ἡ ἐνιαχοῦ τῆς Γραφῆς καθιέρωσις μιᾶς ἀμυβιαίας συναλλαγῆς μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου: Ὁ ἄνθρωπος θὰ συμμορφοῦται πρὸς τὸ θεῖον θέλημα, ὁ δὲ Θεὸς θὰ χορηγήῃ τὰ ἀγαθὰ αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν καὶ θὰ τὸν εὐλογῇ εἰς τὴν ζωὴν⁵. Ἡ ἐν λόγῳ «Διαθήκη» ἐννοεῖται καὶ κατ' ἄλλον τρόπον ὡς συνεργασία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ Θεοῦ. Ἡ συνεργασία αὕτη εἶναι ἀξιόλογος καὶ δημιουργικὴ καὶ εἰς τὴν ὑλικὴν δημιουργίαν, περισσότερον δὲ εἰς τὴν «Καινὴν κτίσιν», ὅπου ὁ ἄνθρωπος ἀξιώνεται καὶ γίνεται «συνεργὸς Θεοῦ» μετέχων εἰς τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας του. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀπλῶς «δοῦλος» τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ γίνεται καὶ διάκονος Θεοῦ ἢ τοῦ Χριστοῦ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τοὺς ἀγγέλους, διὰ τὴν ὑπηρετήσιν εἰς τὴν προσωπικὴν του ἀπολύτρωσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπολύτρωσιν τῶν συναθρώπων του. Ἡ δὲ διακονία τοῦ ἀνθρώπου ἀποκτᾷ ἰδιαιτέραν σημασίαν καὶ τιμὴν ἐν τῇ Κ.Δ., ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος θεῖος Λόγος ὢν, «οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι»⁷.

Α'

Ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν, κυριολεκτικῶς δανείζει μόνον ὁ Θεὸς καὶ δὲν δανείζεται, ὡς μὴ ἔχων τινὰ ἀνάγκην. Ἰπάρχει ὅμως, εἰς ἐλάχιστα βεβαίως χωρία τῆς Γραφῆς, καὶ ἐν ἀκόμῃ βῆμα: Δέχεται ὁ Θεὸς ἢ καὶ ζητεῖ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον («δάνεια»). Τὰ «δάνεια» ταῦτα δὲν εἶναι μὲν εἰκονικά, ἀλλὰ πραγματικά, διότι προσφέρει αὐτὰ ὁ ἄνθρωπος ἐξ ἑαυτοῦ, ὁ δανεισμὸς ὅμως οὗτος εἶναι σχετικὸς, διότι γίνεται, τρόπον τινά, ἐκ τῶν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Θεόν. Ἀκόμῃ δὲ τὰ «δάνεια» ταῦτα δὲν γίνονται, διότι τὰ χρειάζεται ὁ Θεὸς δι' ἑαυτὸν, ἀλλὰ διὰ τὴν λάβην ἀφορμὴν, ὥστε νὰ δώσῃ περισσότερα εἰς τὸν δανείζοντα ἄνθρωπον. Κατὰ τὴν ἐννοίαν δὲ ταύτην ζητεῖ ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ὅπως ἐπιστρέψῃ αὐτὴν ἐξηγνισμένην πρὸς αὐτόν⁸. Εἰς δὲ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας ἐννοίαν δανείου πρὸς τὸν Θεὸν δύνανται νὰ ἔχουν τὰ

5. Βλ. Γένεσ. κβ', 18. Λευϊτ. κστ', 3-46. Ἡσαΐου α', 18-20. Ματθ. στ', 12, 14, ι', 32. Λουκ. ιβ', 8. Β' Κορινθ. στ', 16-18. Ἐβρ. η', 8-12. Α' Ἰωάν. α', 9.

6. Α' Κορινθ. γ', 9, Β' Κορινθ. στ', 1, Κολοσ. δ', 11 κ.β.

7. Ματθαίου κ', 27-28. Μάρκου ι', 42-45. Ἰωάν. ιβ', 26, Β' Κορινθ. γ', 6. Ἐφεσ. δ', 12. Κολοσ. δ', 17. Ἐβρ. α', 14.

8. Βλ. Α' Παρ. κβ', 19. κθ', 18-19. Β' Παρ. ια', 16. ιθ' 3, Ἰερ. λθ', 39. Ἰεζ. λστ' 26-27. Παρο μ. κγ', 26.

δάκρυα τῆς συμπαθείας πρὸς τὸν ἀτυχῆ ἀδελφόν⁹ καὶ ὁ χρόνος, τὸν ὅποιον διαθέτομεν διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ¹⁰.

Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχει καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπιστράτευσις ἐκλεκτῶν ἀνθρώπων διὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ, ὅπως εἶναι οἱ Προφῆται τῆς παλαιᾶς Διαθήκης, οἱ ὁποῖοι γίνονται οἱ φορεῖς τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Κατ' ἐξοχὴν δὲ ἡ γλῶσσα αὐτῶν προσφέρεται εἰς τὸν Θεὸν οἰονεῖ ὡς «δάνειον», διὰ τὴν ὁμιλίαν δι' αὐτῆς ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Τὴν βιβλικὴν αὐτὴν ἐννοίαν ἀναπτύσσουν καὶ οἱ Πατέρες. Ὁ Κύριλλος Ἀλεξ. ἐρμηνεύων τὸν πρ. Μιχαίαν λέγει: «κἂν αὐτὸς ἐγὼ Μιχαίας ποιῶ τοὺς λόγους, κἂν εἰ μεσιτεύοιμι τυχὸν ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ τῶν ὅλων διαμαρτύρεται Θεός, καὶ δεσποτικῶς θεσπίσασιν τὴν ἐμαυτοῦ δαμείζω φωνήν». Ὁ δὲ Πρόκλος Κων/λεως ρητορικώτερον περὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου λέγει: «Ὡς δοῦλος φιλοδέσποτος προλαβὼν τὴν σὴν παρουσίαν ἐγνώρισα ἔτι ὢν ἐν τῇ γαστρὶ, τὴν γλῶτταν τῆς μητρὸς μισθωσάμενος, Θεὸν σε τοῦ κόσμου ἐκήρυξα»¹¹. Καταδέχεται δὲ ὁ Θεὸς ἀκόμῃ, ἐκτὸς τῶν ἐκλεκτῶν τούτων, νὰ χρησιμοποιῇ καὶ «ἀναξίους» ὡς στόμα Αὐτοῦ, δανειζόμενος τὴν γλῶσσαν καὶ τούτων κατὰ ἀνάλογον ἐννοίαν¹². Εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἀναπτύσσεται καὶ ὁ μυστηριακὸς χαρακτήρ τῆς ἀφιέρωσης προσώπων εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ δανεισμοῦ μελῶν τοῦ σώματος πρὸς αὐτόν, ἰδίᾳ ὑπὸ τῶν ἱερέων, ἐν συσχετισμῷ καὶ πρὸς τὴν προσωπικὴν αὐτῶν ἰκανότητα ἢ ἀναξίότητα κατὰ τὴν ἐκκλησ. διακονίαν αὐτῶν, καὶ πρὸ πάντων κατὰ τὴν ὑπ' αὐτῶν τέλεσιν τῶν ἱερῶν μυστηρίων. Οὕτω κατὰ τὴν Ὁρθόδ. διδασκαλίαν, οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ ἐπίσκοπος δὲν παρέχουν διὰ τῶν ἱ. μυστηρίων αὐτοὶ τὴν θ. χάριν εἰς τοὺς πιστούς, ἀλλ' ὡς «οἰκονόμοι μυστηρίων Θεοῦ», εἶναι ὄργανα καὶ ὑπηρεταὶ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος μέσῳ τοῦ στόματος καὶ τῶν κινήσεων αὐτῶν τελεῖ τὰ ἱ. μυστήρια καὶ εἶναι αὐτὸς «ὁ μυσταγωγῶν» τοὺς πιστούς.

9. Βλ. Μ. Βασιλείου, Περὶ εὐχαριστίας PG 31, 228 α «καίτοι οὖν μετὰ κλειόντων συγχωρεῖ ὁ Ἀπόστολος, ἐπειδὴ τὸ δάκρυον τοῦτο οἰονεῖ σπέρμα καὶ δάνεισμα γίνεται τῆς αἰωνίου χάριτος». Πρβλ. καὶ Ματθ. ε', 4. Λουκ. στ', 24, 25. Ρωμ. ιβ', 15.

10) Βλ. Ἰωάν. Χρυσόστομου, ὁμιλία εἰς τὸ βάπτισμα PG 49, 364 «καθὰπερ ἐκείνη (ἡ χῆρα) δύο κατέβαλεν ὄβολους, καὶ πολλὴν παρά τοῦ Θεοῦ ἐπεσπάσατο τὴν εὐνοίαν οὕτω καὶ σὺ δύο δάνεισον ὥρας τῷ Θεῷ, καὶ μυρίων ἡμερῶν κέρδος εἰς τὴν οἰκίαν εισάξεις τὴν σὴν».

11. Βλ. Γενέσ. κα', 40. Ἐξὸδ. δ', 12, 15, 16. Δευτερ. ιη', 18. Δ' Βασιλ. δ', 34, Α' Ἐσδρα δ', 46. Β' Ἐσδρα α', 1, 8, 17. Πρβλ. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, εἰς τὸν Μιχαίαν PG 71, 644β. Πρόκλου Κων/πόλεως, εἰς τὰ ἄγ. Θεοφάνεια, PG 65, 761β.

12. Βλ. Γενέσ. ε', 29 (περὶ Λάμεχ). Ἀριθμ. κδ', 3-9 (περὶ Βαλαάμ). Ἰωάν. ια' 51 (περὶ Καϊάφα)· περὶ τῶν ἀνωτέρω πρβλ. καὶ Ἰωάννου Χρυσόστομου, εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία 21 PG 53, 181ε «τὴν γλῶτταν μὲν οὗτος (ὁ Βαλαάμ) ἐδάνεισεν... Μὴ ξενισθῆς, ἀγαπητέ, σοφὸς γὰρ ὢν καὶ εὐμήχανος ὁ Δεσπότης, καὶ δι' ἀναξίων πολλάκις συγχωρεῖ προλέγεσθαι θαυμαστά καὶ μεγάλα πράγματα, καὶ οὐκ ἐν τῇ Παλαιᾷ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Καινῇ». Περὶ τούτου ὅμως βλ. καὶ Μ. Ἀθανασίου, κατὰ Ἀρειανῶν PG 26, 468α «εἰ μὴ ἄρα παρά μὲν Ἰουδαίῳ καὶ τοῦ Καϊάφα δανείσωνται τὰς δυσφημίας» (οἱ αἰρετικοί).

Σχετικῶς περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης ὁ ἱ. Χρυσόστομος λέγει: «Τοῦτο γὰρ ἡ χειροτονία ἐστίν. Ἡ χεὶρ ἐπίκειται τοῦ ἀνδρός (ἐννοεῖται ὁ ἐπίσκοπος), τὸ δὲ πᾶν ὁ Θεὸς ἐργάζεται καὶ ἡ αὐτοῦ χεὶρ ἐστίν ἡ ἀπτομένη τῆς κεφαλῆς τοῦ χειροτονουμένου, ἐὰν ὡς δεῖ χειροτονῆται»¹³. Ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλων τῶν ἄλλων ἱ. μυστηρίων τὸ αὐτὸ συμβαίνει. Ὁ αὐτὸς ἱ. πατήρ λέγει γενικῶς: «Πατήρ καὶ Υἱὸς καὶ ἅγ. Πνεῦμα πάντα οἰκονομεῖ· ὁ δὲ ἱερεὺς τὴν ἑαυτοῦ δανεῖζει γλῶτταν καὶ τὴν ἑαυτοῦ παρέχει χεῖρα»¹⁴.

Ἐκτός τοῦ ἀνωτέρω ἰδιάζοντος χαρακτήρος τοῦ θέματος γενικώτερον εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην ὁ Ἱησοῦς ζητεῖ ἀπὸ τοῦ μαθητᾶς Του θυσίας πρὸς χάριν Του, προκειμένου νὰ ἀνταποδώσῃ πρὸς αὐτοὺς ταύτας ἑκατονταπλασίως ἐν τῇ βασιλείᾳ Αὐτοῦ¹⁵. Αἱ θυσίαι αὗται καθὼς καὶ ἡ ἀγαθοεργία γενικῶς θεωροῦνται «σπόρος» ἢ «σπέρμα», τὸ ὁποῖον δύναται ὁ ἐνεργῶν νὰ θερίσῃ πολλαπλάσιον εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν¹⁶.

Ἡ Γραφὴ ὁμιλεῖ ἀκόμη καὶ διὰ δάνειον χρημάτων πρὸς τὸν Θεόν, τὸ ὁποῖον συνομολογεῖται, ὅταν τὰ χρήματα ταῦτα δίδονται πρὸς τοὺς πτωχοὺς καὶ πένητας κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο ἀρχίζει ἀπὸ τὰς παροιμίας Σολομώντος: «Δανεῖζει Θεῶ ὁ ἐλεῶν πτωχόν, κατὰ δὲ τὸ δόμα αὐτοῦ ἀνταποδώσει αὐτῷ»¹⁷. Ἡ ἐπιμονὴ δὲ αὕτη τῶν παροιμιῶν, ἵνα λαμβάνηται ἰδιαίτερα φροντίς διὰ δραστηρίων μέτρων ὑπὲρ τῶν πτωχῶν τελεῖ πιθανώτατα ὑπὸ τὴν προφητικὴν ἐπίδρασιν¹⁸. Ἡ ἠθικὴ βᾶσις εἶναι ἡ ἀναγνώρισις τοῦ φυσικοῦ καθήκοντος πρὸς τοὺς πτωχοὺς. Ἡ δὲ ἀνταπόδοσις πρὸς τοῦτο εἶναι ἡ μακροβιότης καὶ ἡ εὐτυχία, ἡ ὁποία ἀντιστοιχεῖ «κατὰ τὸ δόμα» ἢτοι «ἐὰν πολὺ ἢ πολὺ ἐὰν ὀλίγον, ὀλίγον» τὸ δὲ πολὺ καὶ τὸ ὀλίγον οὐ τῷ μέτρῳ

τῶν διδομένων ὀρίζεται, ἀλλὰ κατὰ τὴν διάθεσιν τοῦ μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης διδόναι· οὐ γὰρ τὰ διδόμενα, ἀλλὰ τὴν διάθεσιν ὅτι καὶ ἐν ἀνάγκαις εὐεργεσία πρὸς τοὺς πένητας πρὸς τὸν Θεὸν γίνεται»¹⁹. Ὡς βλέπομεν ἤδη, τὸ θέμα τοῦτο περὶ δανεισμοῦ δὲν ἔμεινεν ἀπαρτήρητον εἰς τὸν ἀδιακόπως καὶ εἰς πᾶσαν περίστασιν περὶ ἐλεημοσύνης ὁμιλοῦντα Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον. — Ἀναπτύσσει λοιπὸν τοῦτο περαιτέρω ὁ ἱ. οὗτος πατήρ λέγων: «Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανεῖζει Θεῶ. Διατὶ οὖν οὐκ εἶπεν, ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δίδωσι Θεῶ, ἀλλὰ δανεῖζει; Εἶδεν ἡ Γραφὴ τὴν ἡμετέραν πλεονεξίαν προσέσχεν ὅτι ἡ ἀπληστία ἡμῶν πρὸς πλεονεξίαν βλέπουσα τὸν πλεονασμὸν ζητεῖ. Καὶ διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν ἀπλῶς ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δίδωσι Θεῶ, ἵνα μὴ ἀπλῆν τὴν ἀντιμισθίαν νομίσης· ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανεῖζει Θεῶ· εἰ δανεῖζεται ὁ Θεὸς παρ' ἡμῶν ἄρα χρεώστης ἡμῶν ἐστί. Τί οὖν θέλεις Αὐτὸν ἔχειν, κριτὴν ἢ χρεώστην; Ὁ χρεώστης αἰδεῖται τὸν δανείσαντα· ὁ κριτὴς οὐ δυσωπεῖται τὸν δανειζόμενον»²⁰. Ἀλλαχοῦ δὲ ὁ αὐτὸς πατήρ λέγει πάλιν σχετικῶς: «ὁ ἐτέρω μέλλεις δανεῖζειν χρυσίον, τοῦτο δάνεισον ἐμοὶ καὶ ἐπὶ πλείοσι, καὶ ἐπὶ ἀσφαλείᾳ μείζονι..... Σὺ δὲ ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις τὸν τὸ πλέον παρέχοντα προτιμᾶς, καὶ ἐν δανείσμασι, καὶ ἐν ἀγορασίᾳ καὶ ἐν στρατείᾳ τὸν δὲ Χριστὸν μόνον πλέον ἀπάντων παρέχοντα, καὶ ἀπείρωσ πλέον, τοῦτον οὐ καταδέχη... Τί τῇ γῆ παραδίδωσ τὸν θησαυρόν; Δός τῇ ἐμῇ χειρὶ, φησίν. Οὐ δοκεῖ σοι τῆς γῆς ἀξιοπιστότερος εἶναι ὁ τῆς γῆς Δεσπότης; Ἐκεῖνη τὸ καταβληθὲν ἀποδίδωσι, πολλάκις δὲ οὐδὲ τοῦτο αὐτὸς δὲ καὶ μισθούς σοι ἀποδίδωσι τῆς φυλακῆς. Καὶ γὰρ σφόδρα ἡμῶν ἐρᾷ. Διὰ τοῦτο κἂν δανείσαι θέλης, ἔστηκεν ἔτοιμος»²¹. Ἀκόμη ἡ προσφορὰ ὑλικῶν ἀγαθῶν εἰς τοὺς πτωχοὺς χαρακτηρίζεται ἀπὸ τοὺς Πατέρας εὐρύτατα, ἰδίως εἰς τὰς πρακτικὰς αὐτῶν ὁμιλίαις, ὡς ἀποταμίευσις πνευματικῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα θὰ ἀποδοθοῦν εἰς τὸν δικαιούχον ἀσφαλῶς κατὰ τὰ ἀνωτέρω.

(Συνεχίζεται)

A. ΚΟΡΑΚΙΔΗΣ

13. Βλ. Ὁμιλ. 14 εἰς τὰς Πράξεις 3 εἰς PG 60, 116β.

14. Βλ. Ὁμιλ. 86 εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 4 PG 59, 472d.

Ἐπὶ τοῦ θέματος πλεονα βλ. εἰς Π. Τρεμπέλα, οἱ λαῖκοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (τὸ βασιλεῖον ἱερέτευμα), Ἀθήναι 1957 εἰς σσ. 55-64.

15. Βλ. Ματθ. ε', 10-12. ἱ. 37-38. Μάρκ. ἱ', 29-30.

16. Βλ. Ματθ. ιγ', 24 ἐξ. Β' Κορινθ. θ', 6. ἐξ. Ἰακωβ. γ', 18.

17. Βλ. Παροιμ. ιθ', 17 πρβλ. καὶ ιδ', 31, ιστ', 22, 23 ιζ', 5, κα', 13, κβ', 9, κγ', 3, 27, κθ' 7. Ὁμήρου ζ', 207 «πρὸς γὰρ Διὸς εἰσιν ἅπαντες ξεινοὶ τε πτωχοὶ τε, δόσις δ' ὀλίγη τε, φίλη τε» πρβλ. Κ. Καλλινίκου, ὑπόμνημα εἰς τὰς Παροιμίας (1934) σελ. 193.

18. Βλ. Ἡσαίου ἱ', 1-2. Ἀμώς β', 6-7, δ' 1, ε' 15 πρβλ. R. W. Schloerb - C. T. Fritsch, Psalms - proverbs εἰς τὴν σειρὰν The interprete's bible IV, N. Ἰόρκη 1955 σελ. 893. Ἐπίσης C. H. Toy, proverbs εἰς τὴν σειρὰν international critical commentary σελ. 375.

19. Βλ. Ἰωάν. Χρυσόστομου, παρὰ Κ. Καλλινίκου αὐτόθι Πρβλ. καὶ Ἰωὴλ Γιαννακοπούλου, Σολομών, (25) Ἀθήναι 1964 σελ. 114. Ἐπίσης βλ. σχετικῶς καὶ Ἐξόδου κε', 39, λη', 25, Δευτερον. κη', 12, 44 ιε', 6, 8, 10. Β' Κορινθ. θ', 7. Πρβλ. καὶ Διδύμου τυφλοῦ, περὶ Τριάδος Βιβλ. β' PG. 39, 765β, «μεταδιδόναι τε πρὸς δύναμιν τοῖς ἐνδεομένοις, ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν πρὸς γένος καὶ τῶν οἰκείων (Α' Τιμ. ε', 8), καὶ παρὰ σοῦ τὸ δάνειον εἰς τὸ μέλλον ἐκδέχασθαι, καὶ ἐπίμετρον ζωὴν τὴν αἰώνιον».

20. Βλ. Ὁμιλία ζ', 6 περὶ μετανόιας PG. 49, 333' πρβλ. καὶ Ἰωὴλ Γιαννακοπούλου, αὐτόθι.

21. Βλ. Ὁμιλία 76 εἰς τὸ κατὰ Ματθ. PG 58, 699 ἐξ.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Ἐπόσημον νέας περιόδου.

Τὰ ἐπὶ παρουσία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνόμου, τῶν Σεβασμιωτάτων Συνοδικῶν καὶ ἄλλων Ἀρχιερέων, τοῦ Ἐξοχωτάτου Ὑφυπουργοῦ Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Σιώρη, καθηγητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τῶν Διευθυντῶν τῶν Ἐκκλησιῶν. Ὁργανισμῶν καὶ ἄλλων προσκεκλημένων ἐγκαίρια τῶν νέων Γραφείων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐν τῷ οἰκοδομήματι τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας συμβολικῶς δύνανται νὰ ἐκληφθοῦν ὡς ὁρόσημον μιᾶς νέας περιόδου διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ ὁρόσημον τοῦτο δὲν δημιουργεῖται ἐκ τῆς μεταστεγασέως τῶν Γραφείων τούτων αὐτῆς καθ' ἑαυτήν, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὅτι ἡ μεταστεγασίς αὕτη, γνωμὴν ἐν ταῖς ἡμέραις, καθ' ἃς διὰ τῆς ἐκπονήσεως καὶ πρώτης ἐφαρμογῆς τῶν νέων Ἐκκλησιαστικῶν Κανονισμῶν γίνονται τὰ ἐν πολλοῖς ἀφανῆ ἔργα ὑποδομῆς τοῦ νέου ἐπιτελικοῦ πνευματικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀποβλέπει κυρίως εἰς τὴν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συγκέντρωσιν πάντων τῶν Γραφείων τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ τῶν Μονίμων Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν, ὡς καὶ εἰς τὸν συντονισμὸν πασῶν τῶν πτυχῶν τῆς δραστηριότητος αὐτῶν.

Ὅπως φυσικῶς εἶναι ἡ εὐχὴ, ὅπως τὰ νέα — ἀσφαλῶς προσωρινὰ — Γραφεῖα τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ τῶν Μονίμων Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν ἀναπτυχθοῦν εἰς τὸ Νέον Ἐκκλησιαστικὸν Διοικητικὸν Κέντρον, διὰ τὸ ὁποῖον εἴθε τάχιστα νὰ εὐρεθῆ καὶ παραχωρηθῆ ἡ ἀρμόζουσα κατάλληλος ἔκτασις, ἥτις θὰ ἀποβῆ καὶ τὸ ἀκτινοβόλον πνευματικὸν κέντρον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ πρὸς Κύριον ἐκδημία τοῦ Μητροπολίτου Τρίκκης.

Ἡ μετὰ ὀδύνην καὶ ἐπίπονον ἀσθένειαν ἐκδημία πρὸς Κύριον τοῦ Μητροπολίτου Τρίκκης καὶ Σταγῶν κυροῦ Διονυσίου συνεκίνησε βαθύτατα τὸ Χριστεπώνυμον πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὅπερ ποικιλοτρόπως ἐξεδήλωσε τὴν δεικνυομένην ἐν λάβειάν του πρὸς τὸν ἐκλιπόντα Ἱεράρχην.

Ὡς ἐτονίσθη διὰ τοῦ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν ἐκδοθέντος σχετικοῦ ἀνακοινωθέντος, ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης Τρίκκης «ὠπλήρως φυσιογνωμία λαμπρά. Ἐξοχος χειριστὴς τοῦ καλάμου μεβαθῆ καὶ πηγαῖον λογοτεχνικὸν τάλαντον, ἔθροψε πνευματικῶς χιλιάδας εὐσεβῶν χριστιανῶν μετὰ τὴν συγγραφάς του. Ἀλλὰ καὶ γενναῖος ἀγωνιστὴς ἔγραψε μετὰ τὸ αἷμα του σελίδας ἡρωϊσμοῦ κατὰ τὴν Κατοχήν, ὅταν συνελήφθη παρὰ τῶν Γερμανῶν, περιθάλπων Βρεταννοὺς αἰχμαλώτους εἰς τὴν μονὴν Λειμώνος, ὅπου ἦτο ἡγούμενος. Τὰς συγκλονιστικὰς περιπετείας του εἰς τὰ στρατοδικεῖα, τὰς φυλακάς καὶ τὰ φοβερὰ γερμανικὰ στρατόπεδα ἐξέθεσε μετὰ σπανίαν δύναμιν εἰς τὰ ἔργα του «Μάρτυρες» καὶ «Ὁ πιστὸς στὸν πόνο καὶ

στὸ θάνατον», τὰ ὁποῖα ἀπέβησαν πνευματικὸν ἀνάγνωσμα εἰς χεῖρας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀνεπτυχθέντα πλειστάκις.... Μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῆς Γερμανίας καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν του εἰργάσθη ὡς ἱεροκήρυξ, ὅταν δὲ ἡ φωνὴ τῆς Κύπρου ἐκάλεσε τοὺς Ἑλληνας, ἔσπευσε ἐκεῖ ἐκ τῶν πρώτων ὡς ἔθνικὸς ἀγωνιστὴς, προσέφερε δὲ καὶ ὡς ἀντιπρόεδρος τῆς Πανελληνίου Ἐνώσεως Κυπριακοῦ Ἀγῶνος (Π.Ε.Κ.Α.) ὑπηρεσίας σπουδαίας. Εἰς τὴν μητρόπολιν του ἐπέτυχε συνδασμὸν ἀναβιώσεως τοῦ ὀρθοδόξου μοναχισμοῦ μετὰ κοινωτικοῦ ἔργου πλουσίον καὶ πολυσχιδοῦς».

Ἐὰν εἰς ταῦτα προστεθοῦν αἱ πολυτάμοι πατερικαὶ ἐργασίαι του, οἱ ἀγῶνές του διὰ τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μας βίου καὶ τὸ ἀξιοζήλευτον χριστιανικὸν τέλος του, τὸ ὁποῖον κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν, ὑπῆρξε τέλος ἀγίου, γίνεται κατανοητὸν, ὅτι ὁ θάνατός του ἐστέρησεν ἀληθῶς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος Ἱεράρχου διαπρεποῦς.*

«Ἐφόδια τοῦ Ἱερέως».

Ἡ «Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», τῇ βοήθειᾳ εἰδικοῦ κλιμακίου τοῦ ὑπὸ τὴν αἰγίδα αὐτῆς ἄριστα λειτουργούντος («Ἀνωτέρου Ἱερατικοῦ Φροντιστηρίου Τήνου»), ἀπεφάσισε τὴν ἐκδοσιν εἰδικῆς σειρᾶς ἀπλῶν καὶ διαφωτιστικῶν διὰ τοὺς ἱερεῖς βοηθημάτων ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον («Ἐφόδια τοῦ Ἱερέως»). Ἦδη τὸ ὑπ' ἄρ. 1 ἐκ τῶν βοηθημάτων τούτων εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος καὶ παρουσιάζει τὰς ἀπαντήσεις τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῶν Πατέρων ἐπὶ τοῦ ἐρωτήματος «Τί εἶναι ὁ Ἱερέυς;».

Ὡς σημειοῦται ἐν τῷ Προλόγῳ τῆς ἐπιμελημένης ταύτης ἐκδόσεως, «ἐὰν κάθε ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς ἔχη ἀνάγκην συνεχοῦς ἐφοδιασμοῦ, πολὺ περισσότερον ἔχει ἀνάγκην ὑπὸ μίαν ἔποσιν ὁ ἱερέυς, ὁ ὁποῖος καλεῖται νὰ ἐπιτελέσῃ ἐν δύσκολον καὶ πολύμοχθον ἔργον. Ἐὰν ὁ λειτουργὸς τοῦ Ὑψίστου θέλῃ νὰ ἀνταποκριθῆ εἰς τὴν ὑψηλὴν ἀποστολήν του, ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην πολλῶν καὶ καλῶν ἐφοδίων καὶ βοηθημάτων»... Ἰδιαιτέρως εἰς τὴν τόσον ἀπαιτητικὴν ἐποχὴν μας, ὅποτε εἰς κάθε κλάδον παρέχονται περισσότερα ἐφόδια ἐπιμορφώσεως καὶ συνεχοῦς μετεκπαιδεύσεως, δὲν εἶναι πρέπον νὰ ὑστερήσῃ ὁ ἱερατικὸς κλάδος. Ὁ σημερινὸς ἱερέυς οὐτε πρέπει νὰ μείνῃ εἰς τὰς ἰδικὰς του δυνάμεις, οὐτε νὰ ἀρκεσθῆ εἰς ὅσα ἔλαβεν ἐκ τῆς Ἱερατικῆς ἢ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς. Ἐὰν θέλῃ νὰ δώσῃ τὸ «παρῶν» εἰς τὴν ἀγωνιώδη πορείαν τῆς ἐποχῆς μας, ὀφείλει συνεχῶς νὰ «ἀνανεοῦται τῷ πνεύματι» (Ἐφ. δ', 23) καὶ νὰ «ἀναζωπυρῆ τὸ χάρισμα» (Β' Τιμ. α', 6). Δι' αὐτὸ τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος βοηθήματα καὶ ἐφόδια τῶν ἐφημερίων («μέτρον σαφῆ, παραδοσιακόν, ἀλλὰ καὶ συγχρονισμένον θὰ ἐξετάζον τὰς βασικὰς πλευράς τῆς ζωῆς των καὶ τῆς δραστηριότητός των,

* Ἡ «Ἐκκλησία», εἰς μνήμην τοῦ ἀειμνήστου Ἱεράρχου πρόκειται νὰ ἀφιερῶσιν εἰδικὸν τεῦχος αὐτῆς.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ίερά Σύνοδος

Τὴν 9 Ἰανουαρίου ἔ. ἔτους καὶ ὥραν 10.30' π.μ. ἐτελέσθησαν τὰ ἐπίσημα ἐγκαίνια τῶν νέων Γραφείων τῆς Ἱεράς Συνόδου εἰς τὸ κτίριον τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας παρὰ τὴν Ἱ. Μοῦνη Πετράκη.

Ὡς γνωστὸν, αἱ Συνοδικαὶ Ὑπηρεσίαι ἐστεγάζοντο μέχρι τοῦδε εἰς τὸ παλαιὸν κτίριον τῆς Ἱ. Συνόδου ἐπὶ τῆς οδοῦ Ἀγίας Φιλοθέης 19 (ἐγγὺς τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ). Ἡ με-

ταστέγασις τῶν Ὑπηρεσιῶν ἀπεφασίσθη λόγῳ τῆς στενότητος χώρου καὶ πρὸς ἀρτιωτέραν ἀνάπτυξιν αὐτῶν.

Κατὰ τὸν ἀγιασμόν, τὸν ὁποῖον ἐτέλεσεν ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς Ἱεράς Συνόδου καὶ ἄλλων παρεπιδημούντων Ἀρχιερέων ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος καὶ Πρόεδρος αὐτῆς κ. Ἱερώλυμος, παρέστησαν ὁ Ἐξοχώτατος Ὑφυπουργὸς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Ἐργασίας κ. Νικ. Σιώρης, ὁ Γενικὸς Δ/ντῆς Ἐργασίας κ. Ἀ. Χαστούπης, ὁ Ἐκπαιδευτικὸς Σύμβουλος καὶ Πρόεδρος τοῦ Α.Σ.Δ.Ε. κ. Κ. Κούρκουλας, οἱ καθηγηταὶ τῆς Θεολογικῆς

ὅπως εἶναι π.χ. τὸ κήρυγμα, ἡ ἐξομολόγησις, ἡ ἐνορία, τὰ ποιμαντικὰ προβλήματα, ἡ οἰκογένεια τοῦ ἱερέως κ.λ.π.). "Ὅθεν εἶναι δεδικοιολογημένη ἡ ἐλπίς, ὅτι ἕκαστον τεῦχος τῶν «Ἐφοδίων τοῦ Ἱερέως» θὰ ἀποτελῇ «μίαν νύξιν πρὸς πνευματικὴν ἀνάτασιν καὶ ἐν κίνητρον δι' ἐντονώτερον ἀγῶνα».

Διάσπασις τοῦ «φράγματος τῆς αἰδοῦς».

Ὡς ἐτονήθη ὑπὸ τῶν ἐφημερίδων, τινὰ ἐκ τῶν προβαλλομένων ἐν Ἑλλάδι ξένων κινηματογραφικῶν ἔργων, ἅτινα εἶναι ἀαρωστημένα ὑποπροϊόντα ἀνωμάτων τύπων», διέσπασαν τὸ «φράγμα τῆς αἰδοῦς»!

Ἀλλὰ γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Ποῖοι συγκροτοῦν τὰς ἀρμοδίας κρατικὰς ἐπιτροπὰς, αἵτινες ἐπιτρέπουν τὴν διασπίθισιν τοῦ πολυτίμου συναλλάγματος, ἵνα ἀνεμποδίστως εἰσορροποῦν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων οἱ ξένοι ὄχθοι τοῦ ἐκφυλισμοῦ καὶ τῆς διαφθορᾶς; Αἰσθανόμεθα τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως καὶ ἀπὸ τῆς στήλης ταύτης τονισθῇ, ὅτι εἶναι ἐπὶ τέλους καιροῦ, ἵνα τὸ Ὑπουργεῖον Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως λάβῃ τὰ δέοντα αὐστηρὰ μέτρα πρὸς περιστολὴν τῆς φθοροποιουῦ ἐπιδράσεως τοῦ ἀνηθικοῦ κινηματογράφου καὶ πρὸς ἐπιβολὴν κυρώσεων ἐναντίον πάντων, ὅσοι εἶναι ἠθικοὶ αὐτοσυρροὶ ἢ συνεργοὶ εἰς τὸ νὰ κυκλοφορῇ ἀνεξελέγκτως εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἡ πνευματικὴ καθαριδίνη.

«Ὅν πάνυ ἡμῖν φροντιστέον τί ἐροῦσιν οἱ πολλοί...».

Μετὰ βαθυτάτης λύπης ὄχι μόνον οἱ διακονοῦντες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ὑγιῶς σκεπτόμενοι Ἕλληνας ἐπληροφόρηθησαν τὸ ἀποτέλεσμα ἐρεῦνης, γενομένης ὑπὸ ἀπογευματινῆς ἐφημερίδος πρὸς διαπίστωσιν τῆς γνώσεως τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς προγαμμαίας ἀγνότητος. Οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ συνεργάτου τῆς ἐφημερίδος ἐρωτηθέντων Ἀθηναίων ἰσχυρίσθησαν, ὅτι αἱ πρὸ τοῦ γάμου γενετήσιοι σχέσεις ἐπιβάλλονται καὶ εἶναι ὠφέλιμοι, ἐνῶ ἀντιθέτως ἡ ἀγνότης εἶναι ἀδύνατος ἢ βλαβερὰ.

Βεβαίως αἱ στατιστικαὶ δὲν γίνονται πάντοτε κατὰ τρόπον ἐξασφαλίζοντα ἀντικειμενικὴν διαπίστωσιν τῆς γνώμης τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὑποθεθῇ, ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐρεῦνης τῆς ἀπογευματινῆς ἐφημερίδος ἀπεικονίζει τῷ ὄντι τὰς ἀπόψεις τῆς πλειοψηφίας τῶν Ἀθηναίων, δεόν νὰ ὑπομνησθῇ, ὅτι ἐπὶ

τοῦ προκειμένου ἰσχύουν ἀναμφιβόλως οἱ λόγοι τοῦ Σωκράτους ἐν τῷ «Κρίτωνι» τοῦ Πλάτωνος: «Ὅν πάνυ ἡμῖν φροντιστέον τί ἐροῦσιν οἱ πολλοί..., ἀλλ' ὅτι ὁ ἐπαίων, ὁ εἷς, ἡ ἀλήθεια». Καὶ εἶναι γεγονός ἀναμφισβήτητον, ὅτι οἱ ἐπαίοντες, οἵτινες δὲν ἰσοπεδοῦνται ὑπὸ τοῦ ὀδοστρωτήρος τῆς μάξης, διακηρύττουν, ὅτι ἐνῶ αἱ πρὸ τοῦ γάμου ἐλεύθεροι γενετήσιοι σχέσεις εἶναι καταδικαστέαι ἐκ λόγων βιολογικῶν, ψυχολογικῶν, κοινωνικῶν καὶ ἀνθρωπιστικῶν, ἀντιθέτως ἡ ἀληθῆς καὶ ὀλοκληρωμένη ψυχοσωματικὴ ἀγνότης καὶ ἐγκράτεια οὐ μόνον εἶναι ἀπολύτως δυνατὴ, ἀλλὰ καὶ λίαν ὠφέλιμος.

Ἐνισχύει τὴν πίστιν.

Μετ' ἰδιαίτερας ἱκανοποιήσεως σημειώνει ἡ «Ἐκκλησία», ὅτι τὸ νέον ἐγχειρίδιον Βιολογίας, ὅπερ ὑπὸ τοῦ «Ὄργανισμοῦ Ἐκδόσεως Σχολικῶν Βιβλίων» ἐτέθη εἰς κυκλοφορίαν πρὸς χρῆσιν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῆς Στ' Γυμνασίου, οὐ μόνον δὲν διέπεται ὑπὸ τοῦ ὀλιστικοῦ μηχανοκρατικοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον ἀτυχῶς εἰς παλαιότερας ἐποχὰς ἦτο ἐκδηλον παρ' ἡμῖν ἐν παρομοίους ἐγχειρίδιοις, ἀλλὰ καὶ ἀντιθέτως ποικιλοτρόπως ἐνισχύει τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεὸν Δημιουργόν.

Χαρακτηριστικῶς ἐν τῷ Ἐπιλόγῳ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος («Μαθημάτων Γενικῆς Βιολογίας») ὁ συγγραφεὺς αὐτῶν ὑφηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ἰ. Οἰκονομίδης διακηρύττει μετὰ παρησίας τὰ ἑξῆς: «Ἡ γνώσις εἶναι δῶρον τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, εἶναι παραχώρησις ἀποκαλύψεων ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῶν φυσικῶν ἀληθειῶν, διὰ τὰς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ ἐπαίρεται, ἀλλὰ νὰ εὐγνωμονῇ. Εἶναι πράγματι δεῖγμα τῆς ἰδιαίτερας ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτόν! Ἄς μὴ παραλείψωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς νὰ τὸν εὐχαριστήσωμεν ἐν κατακλείδι δι' ὅλα τὰ θανμάσια τῆς Δημιουργίας, πὸν ἐπληροφόρηθημεν ἀπὸ τὸ βιβλίον αὐτό, ὡς καὶ δι' ὅλας τὰς ἄλλας εἰδικὰς πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀποκαλύψεις, ἰδιαίτερος δὲ διὰ τὰς σωστικὰς του δωρεάς». Καὶ τὸ ἐξαίρετον ἐγχειρίδιον κατακλείεται διὰ τῶν θανμασιῶν λόγων τοῦ Βαρούχ: «Ὁὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν... ἐξεῦρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης καὶ ἔδωκεν αὐτήν... τῷ παιδί αὐτοῦ... τῷ ἡγαπημένῳ ὑπ' αὐτοῦ μετὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις συναναστόραφη»! (Βαρ. γ', 36,37,38).

Σχολής του Πανεπιστημίου 'Αθηνών και της Ριζαρείου 'Εκκλησιαστικής Σχολής, οι Πανοσιολογιώτατοι Γραμματεῖς τῶν Μονίμων Συνοδικῶν 'Επιτροπῶν, οἱ Διευθυνταὶ τῶν 'Εκκλησιαστικῶν 'Οργανισμῶν καὶ τὸ προσωπικὸν τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου καὶ τῆς 'Αποστολικῆς Διακονίας.

Μετὰ τὸ πέρασ τοῦ ἀγιασμοῦ, εἰς σύντομον προσλαλίαν αὐτοῦ ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος, ἀφοῦ ἀνεφέρθη εἰς τοὺς καταστήσαντας ἀναγκαίαν τὴν μεταφορὰν τῶν Συνοδικῶν Γραφείων λόγους, ηὐχέθη ὑπὲρ ἐπιτυχούς διεξαγωγῆς τοῦ ἔργου ἐκάστης Συνοδικῆς 'Υπηρεσίας.

Μετὰ ταῦτα, ἀντεφώνησε δι' ὀλίγων ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας κ. Γεώργιος, 'Αντιπρόεδρος τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου, διερμηνεύσας τὰ αἰσθήματα χαρᾶς αὐτῆς.

Τὰ νέα Γραφεῖα τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου ἔχουν ἐγκατασταθῆ εἰς τὸ ἰσόγειον καὶ τὸν Α' ὄροφον τοῦ κτιρίου τῆς 'Αποστολικῆς Διακονίας (ὁδὸς 'Ι. Γενναδίου 14), διαθέτουν δὲ τὰς στοιχειώδεις προϋποθέσεις διὰ τὴν εὐρυθμὴν λειτουργίαν τῆς 'Ι. Συνόδου καὶ τῶν διὰ τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου ἰδρυθεισῶν Μονίμων Συνοδικῶν 'Επιτροπῶν.

Λόγω τῆς προσφάτου ἐκδημίας πρὸς Κύριον τοῦ Σεβ. Συνοδικοῦ Συνέδρου Μητροπολίτου Τρίκκης καὶ Σταγῶν κυροῦ Διονυσίου, δὲν ἐπηκολούθησεν, ὡς εἶχε προγραμματισθῆ, ἡ ἐπίσημος δεξίωσις τῶν προσκεκλημένων, ἀλλ' ἐτελέσθη μετὰ ταῦτα ἐν τῷ ἱερῷ Ναῷ τῆς 'Ι. Μονῆς Πετράκη, παρούσης τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου, Τρισάγιον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς μακαρίας ψυχῆς αὐτοῦ.

'Ιερὰ 'Αρχιεπισκοπὴ 'Αθηνῶν

'Ο Μακαριώτατος 'Αρχιεπίσκοπος 'Αθηνῶν καὶ πάσης 'Ελλάδος κ. 'Ιερώνυμος κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς 21 Δεκεμβρίου 1969 μέχρι τῆς 6 'Ιανουαρίου ἔ. ἔτους:

'Ετέλεσε τὴν 25 Δεκεμβρίου τὴν θείαν Λειτουργίαν εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν 'Αθηνῶν.

— Τὴν 1 'Ιανουαρίου τὴν θ. Λειτουργίαν εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν 'Αθηνῶν, ἀκολουθῶν δὲ προσέτη τῆς Δοξολογίας ἐπὶ τῷ Νέῳ 'Ἐτει, ἥτις ἐτελέσθη ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς Αὐτοῦ 'Εξοχότητος τοῦ 'Αντιβασιλέως ἀντιστρατήγου κ. Γεωργίου Ζωϊτάκη, τοῦ Α' 'Αντιπροέδρου τῆς Κυβερνήσεως κ. Στυλιανοῦ Παττακοῦ, μελῶν τῆς Κυβερνήσεως, τοῦ Διπλωματικοῦ Σώματος καὶ ἄλλων ἐπισήμων.

— Τὴν 4 'Ιανουαρίου τὴν θ. Λειτουργίαν εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν 'Αθηνῶν καὶ ἐχειροτόνησεν εἰς διάκονον τὸν σπουδαστὴν τοῦ 'Ιερατικοῦ Φροντιστηρίου Τήνου κ. Νικόλαον Φαναριώτην, καθηγητὴν Μαθηματικῶν.

— Τὴν 6 'Ιανουαρίου τὴν θ. Λειτουργίαν εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν 'Αθηνῶν καὶ ἐχειροτόνησεν εἰς πρεσβύτερον τὸν ὡς ἄνω ἱεροδιάκονον κ. Νικόλαον.

'Εχοροστάτησε τὴν 21 Δεκεμβρίου κατὰ τὸν 'Εσπερινὸν εἰς τὸν ἱερὸν Ναὸν 'Αγίας 'Αναστασίας Περισοῦ Νέας 'Ιωνίας.

— Τὴν 24 Δεκεμβρίου κατὰ τὸν 'Εσπερινὸν εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν 'Αθηνῶν.

Προήδρευσε τὴν 23 Δεκεμβρίου τῆς συνεδρίας τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου τοῦ Τ.Α.Κ.Ε.

'Ἐκοψε τὴν 31 Δεκεμβρίου εἰς τὴν 'Αποστολικὴν Διακονίαν τὴν Βασιλόπιτταν τῶν ὑπαλλήλων τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου, τῆς 'Αρχιεπισκοπῆς 'Αθηνῶν, τοῦ ΟΔΔΕΠ, τῆς 'Αποστολικῆς Διακονίας, τοῦ ΤΑΚΕ καὶ τῶν ἄλλων 'Εκκλησιαστικῶν 'Υπηρεσιῶν.

Παρέστη τὴν 22 Δεκεμβρίου εἰς τὴν Χριστογενειάτικην ἑορτὴν τοῦ Ὁικοῦ Τυφλῶν Καλλιθέας.

— Τὴν 29 Δεκεμβρίου εἰς τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν.

'Ἠκούσε τὴν 31 Δεκεμβρίου τὰ κάλανδα φαλλόμενα ἀπὸ ὑπερήλικας τῆς «Στέγης Γαλήνης τοῦ Χριστοῦ» τῆς ἐνορίας 'Αγίου 'Ελευθερίου 'Αρεως, τῆς φρουρᾶς τοῦ Λ.Ο.Κ., τοῦ Συλλόγου 'Εθελοντῶν Αἱμοδοτῶν καὶ τῆς Παιδικῆς Χορδίας τοῦ 'Αρχιεπισκοπικοῦ Παραεκκλησίου.

'Εγευματίσε τὴν 29 Δεκεμβρίου ἐν τῇ 'Ιερᾷ Μονῇ Πετράκη μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς.

— Τὴν 30 Δεκεμβρίου ἐν τῇ 'Ιερᾷ Μονῇ Πεντέλης μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς.

— Τὴν 2 'Ιανουαρίου ἐν τῇ 'Αποστολικῇ Διακονίᾳ μετὰ τοῦ προσωπικοῦ τῆς 'Ιερᾶς 'Αρχιεπισκοπῆς 'Αθηνῶν.

— Τὴν 3 'Ιανουαρίου μετὰ τῶν τροφίμων τοῦ 'Ιδρύματος «Σπίτι τῆς Στοργῆς» τῆς 'Ανω Γλυφάδας.

— Τὴν 4 'Ιανουαρίου μετὰ τῶν μελῶν τῆς Χριστιανικῆς 'Ενώσεως «Εὐνίκη» τῆς 'Αγίας Παρασκευῆς.

'Ἐδείπησε τὴν 29 Δεκεμβρίου εἰς τὸ Σπίτι Κοριτσιῶν «Τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου» μετὰ τῶν τροφίμων αὐτοῦ.

— Τὴν 30 Δεκεμβρίου εἰς τὴν Στέγην 'Εργαζομένου 'Ορφανοῦ μετὰ τῶν τροφίμων αὐτῆς.

— Τὴν 31 Δεκεμβρίου μετὰ τῶν ἀσθενῶν τοῦ 'Αντιλεπρικοῦ Σταθμοῦ 'Αγίας Βαρβάρας.

— Τὴν 3 'Ιανουαρίου μετὰ τῶν μελῶν τῆς χριστιανικῆς 'Αδελφότητος «Χρυσοπηγὴ» καὶ τῶν τροφίμων τοῦ Οἴκοτροφείου αὐτῆς.

— Τὴν 4 'Ιανουαρίου μετὰ τῶν μελῶν τῆς Χριστιανικῆς 'Ενώσεως «Ταριθᾶ».

'Ἐδέχθη τὴν 31 Δεκεμβρίου τὸν κ. Πάμφ. 'Αλαβῶνον, τέως πρῶτον τοῦ 'Ιεροῦ 'Ιδρύματος Εὐαγγελιστρίας Τήνου.

— Τὴν 2 'Ιανουαρίου τὰς κυρίας Βαρδουλάκη, Σαμαρακάκη, Γρίβα, Καβρουδάκη καὶ Ζεργιογιάννη.

*

'Υπὸ τοῦ Μακ. 'Αρχιεπισκόπου ἐχειροτονήθη εἰς διάκονον τῇ 4η καὶ εἰς πρεσβύτερον τῇ 6η 'Ιανουαρίου ὁ σπουδαστὴς τοῦ 'Ιερατικοῦ Φροντιστηρίου Τήνου κ. Νικόλαος Φαναριώτης. 'Ο χειροτονηθεὶς εἶναι καθηγητὴς Μαθηματικῶν, κινούμενος ὁμως ὑπὸ ἱεροῦ ζήλου ἀπεφάσισεν, ὅπως ἐγκαταλείψῃ τὴν σταδιοδρομίαν του καὶ προσέλθῃ εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἱεροῦ κλήρου, ἵνα πικνωσῇ τὴν φάλαγγα τῶν ἐνθῶν καὶ μεμορφωμένων κληρικῶν μας.

'Ο Μακαριώτατος εἰς σύντομον προσλαλίαν του ὑπεγράμμισε τὴν ἐκ τῶν τάξεων τῶν θύραθεν 'Επιστημῶν προέλευσιν τοῦ χειροτονουμένου καὶ ηὐχέθη, ὅπως τὸ παράδειγμά του παραζηλώσῃ τοὺς ἐκ τῆς ἱερᾶς 'Επιστήμης μακρὰν τοῦ φρικτοῦ Θυσιαστηρίου παραμένοντας.

Εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Μακ. 'Αρχιεπισκόπου λεχθέντα, οὗτος ἀπήντησε διὰ τῶν ἐξῆς:

«Μακαριώτατε Δέσποτα,

Κατὰ τὴν εὐσημον καὶ φοβερὰν ταύτην στιγμήν, ἰστάμενος πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ ἱεροῦ Βήματος ἐν φόβῳ καὶ συστολῇ, αἰσθάνομαι ἐκ βάθους καρδίας τὴν ἀνάγκην νὰ ἀναμέλρω διὰ τῶν ταπεινῶν μου δυνάμεων αἶνον καὶ εὐχαριστίαν, τιμὴν καὶ δόξαν εἰς τὸν ἐν Τριᾷδι Θεόν, ὅστις οὕτως ἠγωνόμησε τὰ κατ' ἐμὲ τὸν ἀνάξιον.

Συνέχομαι ὑπὸ βαθυτάτης συγκινήσεως δι' ὅλα ὅσα ἡ ἀπειρος τοῦ Θεοῦ ἀγαθότης ἐργάσατο εἰς ἐμὲ ἀπὸ τῆς παιδείης μου ἡλικίας. Ἀναλογίζομαι τὰς μεθόδους τῆς θείας ἀργίας, ἥτις περιπολεῖσάσα ἐπὶ ἐτη περὶ ἐμὲ, με ἐξώργησε νῦν, εἰς ἄλλα πεδία δράσεως ἀσχολούμενον. Ἀνέκαθεν, Μακαριώτατε, ἐπίστενα, ὅτι εἶναι μέγα τὸ τῆς ἱεροσύνης ἀξίωμα. Δι' ὃ καὶ μετὰ δέους ἀτενίστων πρὸς αὐτό, δὲν ἐχρειάσθη νὰ καταβάλω ἰδιαίτεραν προσπάθειαν, διὰ νὰ πείσω τὸν ἐαντὸν μου, ὅτι εἶμαι ἀνάξιος νὰ ἀναδεχθῶ τὴν τιμὴν, ὅπως καὶ ὡς κληρικὸς διακονήσω τὴν 'Εκκλησίαν.

Καὶ αὐτὸς ἀκριβῶς ὑπῆρξεν ὁ κύριος λόγος, διὰ τὸν ὅποιον ἐδίσταζα νὰ φθάσω ἕως τὴν παρούσαν στιγμήν.

Τὸν κληρικὸν ἔβλεπα καὶ βλέπω ὡς διάκονον ἐν τῇ κοινωσίᾳ. καὶ ἰδίως εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν δὲν ὑπάρχει τρόπος διὰ νὰ ἀποσυσθῆ κανεὶς ἀπὸ τὰς ἀνάγκας τῆς κοινωσίας καὶ τὰ προβλήματα τῆς. Εἴμεθα προσδεδεμένοι μὲ τὸ σύνολον, αὐτὸ δὲ ἰσχύει πολὺ περισσότερο διὰ τὸν κληρικὸν.

Αἱ ἀνάγκαι τῆς κοινωσίας εἶναι καὶ ἰδικαὶ τῶν ἀνάγκαι ἢ ἀγωνία τῆς συνέχει καὶ τὴν ἰδικὴν του ψυχὴν. 'Ο κληρικὸς

ιδιαιτέρως σήμερα, έχει καθήκον να αναμετρούση τὰς εθύννας του ἐνώπιον τῶν προβλημάτων τῆς κοινωνίας. Πᾶς ὅστις ἀγωνίζεται ἀπεγνωσμένως, νὰ διαφύγῃ ἀπὸ τὴν κρίσιν αὐτὴν, αὐτὸς βυθίζεται βαθύτερον εἰς τὸ τέλμα. Ἡ ἐποχὴ ἡ ἰδικὴ μας εἶναι γέννημα τρομερῶν πολέμων καὶ ἀναστατώσεων εἰς παγκόσμιον κλίμακα.

Ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ μεσοπολέμου καὶ ἐντεῦθεν ἐκάλπασαν ἐπάνω εἰς τὴν δυστυχημένην καὶ ἀμαρτωλὴν γῆν μας ὅλα τὰ ἀποτρόπαια ἄλογα τῆς Ἀποκαλύψεως καὶ οἱ καλπασμοὶ τῶν ἐξακολουθῶν νὰ ἀντηχοῦν ἀκόμη εἰς τὰ ὠτά μας.

Μέσα εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν ποὺ αἱ ἀρχαὶ καὶ τὰ ἰδανικὰ παραγνωρίζονται καὶ τὸ κακὸν ἠρωοποιεῖται, ὁ κληρικὸς καλεῖται νὰ διαδραματίσῃ ρόλον ἱστορικόν, ὡς ἐκπρόσωπος Ἐκείνου, Ὁστις «ἐξῆλθε νικῶν καὶ ἵνα νικήσῃ».

Ἡ τιμὴ εἶναι μεγίστη, καὶ οἱ ὄμοιοι ποὺ θὰ τὴν βαστάσουν πρέπει νὰ εἶναι δυνατοί. Ἄλλ' οἱ ἰδικοί μου εἶναι ἀσθενεῖς, ἀδύνατοι, ἀνίκανοι ἀπ' ἐαυτῶν νὰ ἀναδεχθῶν τὸ τοῖστον βῆρος. Δι' οὗ καὶ ἡ φυγὴ παρουσιάζεται, ὡς ἡ μόνη διέξοδος.

Ἐκεῖνος ὅμως, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν κλήσιν, δὲν σώζεται διὰ τῆς φυγῆς. Εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ δεχθῇ τὴν κλήσιν, ὅσον κι' ἂν τοῦ στοιχίσῃ. Κάθε ἄλλη λύσις εἶναι λιποταξία, καὶ ὁ λιποτάκτης, ρίψασπις.

Ἐνώπιον τῆς κλήσεως τοῦ Θεοῦ, δὲν ἀπομένει τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴν ὑποταγὴν εἰς τὸ θέλημά Του. «Ἀπόστειλόν με», εἶναι ἡ μόνη ἀπάντησις εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ.

Αὐτὴν τὴν ἀπάντησιν, παρ' ὅλην τὴν ἀναξιοτήτά μου, ἐτόλμησα καὶ ἐγὼ νὰ δώσω, Μακαριώτατε, καὶ ἰδοὺ ὅτι προσέρχομαι.

Προσερχομαι, θαρρῶν εἰς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, τὴν «τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσαν καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσαν».

Ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὁ λατρευτὸς τῆς ψυχῆς μου Νυμφίος, ὁ Ὁποῖος «ἐπιθυμία ἐπέθύμησε» νὰ μὲ φέρῃ εἰς τὸ φρικτὸν Του Θυσιαστήριον, ἄς μὲ ἰκανώσει εἰς τὴν διακονίαν Του ταύτην.

Προσέρχομαι στηριζόμενος εἰς τὰς θεοπειθεῖς εὐχὰς ὑμῶν, Μακαριώτατε, καὶ τοῦ περὶ ὑμᾶς τιμίου πρεσβυτερίου, ἰδιαιτέρως δὲ τοῦ ὄδε παρισταμένου σεβαστοῦ μοι πνευματικοῦ πατρὸς καὶ ὄλων ἐκείνων, οἵτινες ὠδήγησαν τὰ βήματά μου μέχρις ὅτου φθάσῃ ταῦτα ἐνώπιον τοῦ φοβεροῦ τούτου βήματος.

Προσέρχομαι, ὑπολογίζων εἰς τὰς ἰκεσίας τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ, τοῦ κατακλύζοντος τὸν περικαλλῆ τούτον ναόν, ὡς καὶ πάντων τῶν ἀγαπώντων με. Αἱ προσευχαὶ ὄλων μὲ τονόουν. Αἰσθάνομαι δυνάμιν ψυχῆς.

Καὶ τοῦτο μοῦ γενῶν τὸ αἶσθημα τῆς ἐγνωμοσύνης ἀπέναντι ὄλων.

Σὰς ἐχαριστῶ, Μακαριώτατε, διότι ἐπεβλέπατε ἐπὶ τὴν ταπεινώσιν μου καὶ ἐδέχθητε πρὸς χάριν μου νὰ πωρακτώσῃτε τὰς χεῖράς Σας, μεταφέροντες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου τὸ πῦρ τῆς Θεότητος. Θὰ σὰς εἶμαι ἐγνωμὸν διὰ βίον. Μοῦ ἐχαρίσατε ὅτι τὸ πολυτιμότερον, τὸ τιμιαφέστερον, τὸ προσφιλέστερον: «τὴν τῆς ἱερατείας Χάριν».

Τοὺς πάντας ἐχαριστῶ καὶ καλικετεύω, ἵνα δέωνται, ὅπως μὲ ἀξιώσει ὁ Κύριος τῆς ἀγαθῆς μερίδος τῶν σωζομένων ἐν τῇ βασιλείᾳ Αὐτοῦ.

Καὶ νῦν, δέξαι με, Κύριε, προσερχόμενον καὶ ἀπτόμενόν Σου. Ἐνίσχυσόν με εἰς τὴν προκειμένην διακονίαν Σου. Ἀγατάκροτον τήρησόν με ἐνώπιον τοῦ φοβεροῦ Βήματός Σου. Ἰκάνωσόν με τῇ δυνάμει τοῦ Ἁγίου Σου Πνεύματος εἰς τὸ ποιεῖν ἐν πάσι τὸ θέλημά Σου καὶ δοξάζειν ἑσσεὶ τὸ πανάγιον ὄνομα, Σοῦ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος. Ἀμήν».

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΕΡΒΙΑΣ

Τὴν 12 Ὀκτωβρίου 1969 ἐτελέσθη Μνημόσυνον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Στρατιωτικὸν Νεκροταφεῖον τοῦ Πιρότ, ὅπου ἀναπαύονται 358 Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλίται τῆς Γ' Μεραρχίας, οἱ ὁποῖοι ἔπεσαν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου, ἀγωνιζόμενοι διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς φίλης καὶ συμμάχου Σερβίας. Τοῦ Μνημοσύνου πρόεδρος ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος κ. Δανιήλ, ἔφαλλον δὲ ἑλληνιστὶ οἱ καθηγηταὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Βελιγραδίου πρωτοδίακονος κ. Μ. Ἐρντελιάν καὶ κ. Στ. Γκόσβεβιτς. Εἰς τὸ Μνημόσυνον παρέστησαν ὁ ἐν Βελιγραδίῳ Ἑλληνικὸν στρατιωτικὸν ἀκόλουθος συνταγματάρχης κ. Β. Γαλούσης μετὰ τοῦ βοηθοῦ του ἀντισυνταγματάρχου κ. Ν. Κουλαδοῦρου, ὁ ἐν Σόφια Ἑλληνας

στρατιωτικὸς ἀκόλουθος συνταγματάρχης κ. Δ. Δουλγερίδης, ἐκπρόσωποι τοῦ γιουγκοσλαβικοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ Δήμου τοῦ Πιρότ, καθὼς καὶ πλήθος κόσμου.

Κατὰ τὴν κατάθεσιν τοῦ στεφάνου, ὁ συνταγματάρχης κ. Γαλούσης εἶπε μεταξὺ ἄλλων τὰ ἑξῆς: «Ἡ θυσία σας καὶ ἡ θυσία τῶν συμπολεμιστῶν σας τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν φιλόξενον χώραν τῆς Γιουγκοσλαβίας ἀποτελοῦν δι' ἡμᾶς βαρεῖαν κληρονομίαν καὶ ἐπιταγὴν πρὸς διαφυλάξιν τῆς μονίμου καὶ σταθερᾶς φιλίας μεταξὺ τῆς Πατρίδος μας καὶ τῆς φίλης Γιουγκοσλαβίας. Σὰς ὑποσχόμεθα, ὅτι θὰ τὴν διαφυλάξωμεν».

Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσαν δεξίωσιν, ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος κ. Δανιήλ, ὁ συνταγματάρχης κ. Γαλούσης καὶ ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Δήμου τοῦ Πιρότ ἐξήραν τὴν πατροπαράδοτον φιλίαν μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τῶν γιουγκοσλαβικῶν λαῶν, ὡς καὶ τὴν σημασίαν τῶν κοινῶν ἀγώνων των διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν Χωρῶν των.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

Χρονικὸν Ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους 1968-1969

Ἰδιαιτέρως πλουσία ὑπήρξε κατὰ τὸ λήξαν ἐκκλησιαστικὸν ἔτος ἡ δραστηριότης τῆς Ὁρθοδόξου Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας, τόσον εἰς τομεῖς ἐσωτερικῆς ζωῆς καὶ ἐργασίας, ὅσον καὶ εἰς τὸν τομέα τῶν διεκκλησιαστικῶν σχέσεων. Μερικὰς ἀπὸ τὰς σημαντικωτέρας πλευρὰς αὐτῆς τῆς δραστηριότητος ἐπιθυμῆναι νὰ καταστήσῃ γνωστὰς τὸ παρὸν χρονικόν.

Νέα ἔκδοσις τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Τὸ πρῶτον γεγονός ἰδιαιτέρας σημασίας τοῦ ἔκκλησι. ἔτους 1968-1969 διὰ τὴν Ρουμανικὴν Ἐκκλησίαν θεωρεῖται ἡ νέα ἔκδοσις τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἰς τὴν ρουμανικὴν γλῶσσαν, ἡ ὁποία ἐτέθη εἰς κυκλοφορίαν περὶ τὰ τέλη τοῦ 1968 (ἴδ. Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», 1-8-69). Ἡ ἔκδοσις αὕτη ὀφείλει κατὰ μέγιστον μέρος τὴν πραγματοποίησιν τῆς εἰς τὰς οἰκουμενικὰς σχέσεις, τὰς ὁποίας καλλιιεργεῖ τελευταίως τὸ Πατριαρχεῖον Ρουμανίας. Πράγματι, ἡ ἔκδοσις κατέστη δυνατὴ χάρις εἰς τὴν προσφορὰν ὑπὸ τῆς Ἡνωμένης Βιβλικῆς Ἐταιρείας Λονδίνου τοῦ εἰδικοῦ χάρτου Bibeldruk. Ἰδιαιτέρας χαρακτηριστικὸν ἦτο τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν πορείαν τῆς ἐκτυπώσεως, ἡ ὁποία πολλάκις ἀπέτελει κεντρικὸν θέμα συζητήσεων μεταξὺ τῶν πιστῶν. Βεβαίως, ὁ ἀριθμὸς τῶν 100.000 ἀντιτύπων εἶναι ἀρκετὰ μικρός. Ἐκάλυψεν ὅμως ἤδη ἓνα μεγάλο μέρος τῶν ἀναγκῶν.

Διεκκλησιαστικαὶ σχέσεις. Μεταξὺ 3ης καὶ 25ης Ἰανουαρίου 1969, ἡ Α.Μ. ὁ Πατριάρχης κ. Ἰουστινιανός, συνοδούμενος ἀπὸ τοὺς Μητροπολίτας Σιμπιού κ. Νικόλαον Μladin καὶ Banat κ. Νικόλαον Corneanu καὶ ἀπὸ τὸν βοηθὸν Ἐπίσκοπον καὶ Γραμματέα τῆς Ἱ. Συνόδου κ. Ἀνθιμον Tîrgvistianul, ἐπεσκέφθη τὰς ἀρχαίας Ἀντιχαλκηδονεῖους Ἐκκλησίας Ἰνδιῶν, κατόπιν προσκλήσεως τῆς Α.Μ. τοῦ Καθολικοῦ Augen I τῆς Συριακῆς Ἐκκλησίας τοῦ κράτους Kerala καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Αἰθιοπίας, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Αὐτοκράτορος Χαϊλέ Σελασιέ καὶ τῆς Α.Μ. τοῦ Πατριάρχου Βασίλειου.

Εἰς Kerala ἡ Α. Μακαριότης καὶ ἡ Ἀκολουθία του ἐγένοντο ἐνθουσιωδῶς δεκτοὶ ὑπὸ τοῦ κλήρου καὶ τῶν πιστῶν, ἐπεσκέφθησαν δὲ ἱ. Ναοὺς, Μονὰς, Θεολογικὰ Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα καὶ πλείστα ἐπαρχιακὰ κέντρα. Ἐξ ἄλλου, ἡ Α.Μ. ὁ Πατριάρχης Ἰουστινιανὸς ἐνεκαινίωσε τὸ νέον κτίριον τοῦ Θεολογικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Kottayam, ἔθεσε τὸν θεμέλιον λίθον νέας πτέρυγος τοῦ Κολλεγίου τοῦ Ἁγ. Θωμᾶ εἰς Ranni καὶ ἔλαβε μέρος εἰς εορταστικὰς τελετὰς ἐγκαινίων Μορφωτικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἰδρυμάτων τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ Ρουμᾶνοι Ἱεράρχαι ἐπεσκέφθησαν ἐπίσης τὴν πόλιν Βομβάην καὶ τὴν πόλιν Madras, ὅπου προσεκύνησαν τὸν τόπον τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ἁγ. Θωμᾶ. Εἰς Νέον Δελχί ἡ Α. Μακαριότης καὶ ἡ συνοδεία του ἐπεσκέφθησαν τὸν Πρόεδρον τῶν Ἰνδιῶν Δρ. Zakir Hussein καὶ τὸν Ὑπουργὸν Παιδείας. Τὴν 12ην Ἰανουαρίου, περατουμένης τῆς ἐπισκέψεως, οἱ δύο Προκαθήμενοι ὑπέγραψαν κοινὸν ἀνακοινωθέν.

Εἰς τὴν Αἰθιοπίαν ὁ Πατριάρχης καὶ οἱ συνοδεύοντες αὐ-

τὸν Ἱεράρχαι ἐγένοντο δεκτοὶ ὑπὸ τῆς Α.Μ. τοῦ Πατριάρχου Βασιλείου καὶ μελῶν τῆς Ἱ. Συνόδου, καθὼς καὶ ὑπὸ τῆς Α.Μ. τοῦ Αὐτοκράτορος. Τὸ ἐπίσημον πρόγραμμα περιελάμβανεν ἐπισκέψεις εἰς τὰς πόλεις Labibela, Axum, Bahar - Dar καὶ Asmara, εἰς πολυαριθμούς Ἱ. Ναούς, Μονὰς, Θεολογικὰς Σχολὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰ καὶ κρατικὰ ἰδρύματα. Ἡ εὐλάβεια τῶν πιστῶν τῆς Αἰθιοπίας προεκάλεσε βαθυτάτην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς Ρουμάνους Ἱεράρχας. Εἰς τὸ τέλος τῆς ἐπισκέψεως, οἱ Πατριάρχαι Ἰουστινιανὸς καὶ Βασίλειος, εἰς κοινὸν ἀνακοινωθέν, ἐξέφρασαν τὴν εὐχὴν περαιτέρω συσφίξεως τῶν δεσμῶν καὶ προσεγγίσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν.

Καθ' ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας, ἡ Ρουμανικὴ Πατριαρχικὴ Ἀντιπροσωπεῖα ἐπεσκέφθη εἰς Κάιρον τὸν Πατριάρχην τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας Κύριλλον ΣΤ'. Κατὰ δὲ τὴν ἐπίστροφὴν συνητήθησαν καὶ συνωμίλησαν εἰς μὲν τὸ ἀεροδρόμιον Ἀθηνῶν μετὰ τῆς Α.Μ. τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Ἱερωνύμου, εἰς δὲ τὸ ἀεροδρόμιον Σόφιας μετὰ τοῦ Πατριάρχου Βουλγαρίας. Ἡ ἐπίσκεψις αὕτη, τοποθετούμενη ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν ἀποφάσεων τῶν προσφάτων Πανορθόδοξων Διασκέψεων, παρουσιάζει γενικώτερον ἐνδιαφέρον. Ἀποτελεῖ δὲ τὴν πρώτην ἄμεσον ἐπικοινωνίαν ὀρθοδόξου Πατριάρχου μετὰ τῶν Ἀντιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν.

Ἐσωτερικὴ ὀργάνωσις. Α) Διοικητικὸς τομεύς. Ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας ἀπεφάσισε τὸν διπλασιασμὸν τῶν μελῶν τῆς Ἱεραρχίας τῆς διὰ τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ θεσμοῦ τῶν βοηθῶν Ἐπισκόπων εἰς ἐκάστην Μητροπολιτικὴν καὶ Ἐπισκοπικὴν ἔδραν, ὁ ὁποῖος εἰς Ρουμανίαν εἶχε διακοπῆ ἀπὸ τοῦ 1925. Εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην ὠδήγησαν τὴν Ἱ. Σύνοδον αἱ διαρκῶς αὐξανόμενα ποιμαντικαὶ ἀνάγκαι τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς καὶ αἱ νέαι ὑποχρεώσεις τῶν Ἱεραρχῶν ἐναντι τῶν ὀρθοδόξων καὶ οἰκουμενικῶν διαλόγων. Οὕτω, τὴν 1ην Ἰουνίου 1969 ἐγένετο εἰς τὸ Ἱάσιον ἡ εἰς ἀρχιερέα χειροτονία τοῦ ἀρχιμ. Εἰρηναίου Gracianus ὡς βοηθοῦ Ἐπισκόπου τῆς Μητροπόλεως Μολδαβίας καὶ Σουτσίαβας. Ὡσαύτως, τὴν 8ην Ἰουνίου 1969 ἐγένετο εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Καθεδρικὸν Ναὸν τοῦ Σιμπιού ἡ ἐνθρόνισις τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Βησσαρίωνος Astileanu, πατριαρχικοῦ Βικαρίου ἀπὸ τοῦ 1962, ὡς βοηθοῦ Ἐπισκόπου τῆς Μητροπόλεως Ardeal. Αἱ θέσεις τῶν βοηθῶν Ἐπισκόπων εἰς τὰς λοιπὰς ἔδρας προβλέπεται ὅτι θὰ πληρωθῶσιν ἐντὸς τοῦ τρέχοντος ἔτους.

Β) Ἐπιμορφωτικὸς τομεύς. Εἰς τὴν συνεδρίσιν τῆς 16ης καὶ 17ης Δεκεμβρίου 1968 ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας καθόρισε τὰς τέσσαρας κανονικὰς ἐπιμορφωτικὰς συναντήσεις τοῦ ἱεροῦ κλήρου διὰ τὸ 1969 ὡς ἀκολουθῶς: Διὰ τὸν μῆνα Μάρτιον: ἀνάπτυξις τοῦ θέματος «ὁ ἱερεὺς, καθοδηγὸς τῆς ἠθικῆς ζωῆς τῶν πιστῶν». Διὰ τὸν μῆνα Μάιον: ἐνημέρωσις τοῦ ἱεροῦ κλήρου τῆς Χώρας περὶ τῶν ἀντικειμενικῶν στόχων καὶ τῶν θέσεων τῆς Ὀρθοδόξου Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὰς ἐξωτερικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ ἔτους 1968. Διὰ τὸν Σεπτέμβριον: ἀνάπτυξις τοῦ θέματος: «Ἡ νέα ὄψις τῆς Πατρὶδος κατὰ τὴν συμπλήρωσιν εἰκοσιπενταετίας ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῆς (1944-1969)». Τὸ θέμα τῆς συναντήσεως τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου ἀρίσθη κατὰ τὴν ἐπομένην συνεδρίσιν τῆς Συνόδου. Αἱ ἀνωτέρω ἐπιμορφωτικὰ συναντήσεις ὁργανώνονται κατὰ περιοχάς, μερίμνη τοῦ οἰκείου Ἱεράρχου, περιλαμβάνουν δὲ, ἐκτὸς τῶν εισηγήσεων ἢ διαλέξεων, καὶ λατρευτικὰς εὐκαιρίας, καθὼς καὶ ἀνταλλαγὴν ἀπόψεων τόσο ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς συναντήσεως, ὅσον καὶ ἐπὶ γενικωτέρων θεμάτων καὶ προβλημάτων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς τῆς χώρας.

Μεταξὺ 5ης καὶ 17ης Μαΐου 1969, ὁργανώθησαν εἰς τὴν σκῆτην Techirghiol, πλησίον τῆς Κωνσταντίας, ἐπιμορφωτικὰ μαθήματα διὰ τοὺς ξεναγούς τῶν ἱστορικῶν Ἱ. Ναῶν καὶ Μονῶν τῶν Ἀρχιεπισκοπῶν Βουκουρεστίου, Σιμπιού καὶ Κραϊόβας καὶ τῶν Ἐπισκοπῶν Ρίμνικ, Κάτω Δουνάβευς καὶ Ἀράντ. Τὰ μαθήματα παρηκολούθησαν πενήτηκοντα ξεναγοὶ: ἱερεῖς, μοναχοὶ, λαϊκοὶ θεολόγοι καὶ μοναχοὶ. Τὸ ἐφετεινὸν πρόγραμμα ἀνεφέρετο κυρίως εἰς θέματα χριστιανικῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ ζωγραφικῆς, τὰ ὁποῖα ἀνέπτυξαν καθηγηταὶ τοῦ Θεολογικοῦ Ἰνστιτούτου Βουκουρεστίου, ἀρχι-

τέκτονες, διευθυνταὶ μουσείων καὶ εἰδικοί ἐπιστήμονες τοῦ Ἰνστιτούτου Ἱστορίας τῆς Τέχνης τοῦ Βουκουρεστίου. Μερικὰ ἀπὸ τὰ ἀναπτυχθέντα θέματα ἦσαν: Ἡ ἀρχαία τέχνη τῆς Ρώμης. Παλαιοχριστιανικὴ τέχνη καὶ συμβολικὴ ζωγραφικὴ τῶν Κατακομβῶν. Ὁ ρόλος τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς Χριστιανικῆς Ἰέχνης. Τὰ ἑλληνιστικὰ κέντρα Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἐφέσου καὶ ὁ ρόλος τῆς Συρίας εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς Χριστιανικῆς Εἰκονογραφίας. Ἡ Κωνσταντινούπολις ὡς κέντρον τῆς Παλαιοβυζαντινῆς καὶ Βυζαντινῆς Τέχνης. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν θρησκευτικῶν μνημείων (Ἀρμενία, Γεωργία, Ρωσία), ἡ μουσουλμανικὴ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Κίνας. Ἡ ἀρχαία Τέχνη τῆς Οὐγγροβλαχίας καὶ τῆς Μολδαβίας. Ἑρμηνεῖαι καὶ εἰκονογραφικὸν πρόγραμμα τῶν ὀρθοδόξων Ναῶν κ.ά. Ἀνάλογα μαθήματα ὁργανώθησαν εἰς Ἱάσιον τὸν Φεβρουάριον 1969 διὰ τοὺς κληρικούς, μοναχοὺς καὶ λαϊκοὺς θεολόγους ξεναγούς τῆς Μητροπόλεως Μολδαβίας. Σκοπὸς τῶν ἐπιμορφωτικῶν αὐτῶν προγραμμάτων εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἑλοκληρωθῶσιν τὴν θεωρητικὴν κατάρτισιν τῶν ξεναγῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐμπνεύσων εἰς αὐτοὺς τὴν ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὸ ἔργον τῶν, καθὼς καὶ τὴν πεποίθησιν, ὅτι καὶ δι' αὐτῆς τῆς διακονίας προσφέρουν πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Θεολογικὴ κίνησις. Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, ἡ Ρουμανικὴ Ἐκκλησία παρουσίασε σημαντικὴν δραστηριότητα εἰς τὸν τομέα τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου, τόσο ἐντὸς τῆς Χώρας ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Οὕτω, μεταξὺ 18ης καὶ 31ης Ἰανουαρίου 1969 οἱ καθηγηταὶ πρωτοπρεσβύτεροι Δημήτριος Staniloae καὶ Εὐα Βρανiste ἔδωσαν σειρὰν διαλέξεων εἰς Κολλέγια τῆς Ὁξφόρδης καὶ τοῦ Mirfield, προσκεκλημένοι ἀπὸ τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν. Ἀπὸ 11ης μέχρι 29ης Μαΐου ὁ Μητροπολίτης Τρανσυλβανίας Δρ. Νικόλαος Mladin καὶ οἱ καθηγηταὶ πρωτοπρεσβύτερος Ἰσίδωρος Todoran καὶ διάκονος Νικόλαος Balca ἐξέπροσώπησαν τὴν Ρουμανικὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὸ ἐτήσιον Συμπόσιον τοῦ Ἰδρύματος Pro Oriente εἰς Αὐστρίαν καὶ ἔδωσαν διαλέξεις πρὸς τοὺς φοιτητὰς Θεολογικῶν Σχολῶν τῶν πόλεων Βιέννης, Innsbruck, Graz καὶ Salzburg. Ἀπὸ 8ης Ἀπριλίου μέχρι 2ας Μαΐου ὁ Μητροπολίτης Μολδαβίας Δρ. Ἰουστίνος Moisescu καὶ ὁ καθηγητὴς πρωτοπρεσβύτερος Ἰωάννης Coman ἐξέπροσώπησαν τὴν Ἐκκλησίαν Ρουμανίας εἰς τὴν ἐτησίαν συνέλευσιν τοῦ Συμβουλίου Εὐρωπαϊκῶν Ἐκκλησιῶν, ἡ ὁποία ἐλαβε χώραν εἰς Escorial τῆς Ἰσπανίας. Τέλος, τὴν 9ην Μαΐου 1969 ἐγένετο εἰς τὴν πόλιν Cluj τῆς Ρουμανίας ἡ δευτέρα οἰκουμενικὴ θεολογικὴ συνάντησις, εἰς τὴν ὅποιαν μετέχον ἐκπρόσωποι τῶν Ὀρθοδόξων Θεολογικῶν Ἰνστιτούτων Βουκουρεστίου καὶ Σιμπιού, τοῦ Λουθηρανικοῦ Θεολογικοῦ Ἰνστιτούτου Σιμπιού καὶ τοῦ Προτεσταντικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Cluj. Τὸ θέμα τῆς συναντήσεως ἦτο: «Ἡ δυναμικὴ ἔννοια τῆς ἐπίδοσης», ἀνεπτύχθη δὲ ἀπὸ τὸν καθηγητὴν τοῦ Ὀρθοδόξου Θεολ. Ἰνστιτούτου Βουκουρεστίου πρωτοπρεσβύτερον Δημ. Staniloae καὶ τὸν καθηγητὴν τοῦ Προτεσταντικοῦ Ἰνστιτούτου Cluj Ἰωσήφ Nagy. Χαρακτηριστικὴ ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ αὐξησις εἰς 22 τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰς Πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης μετεκπαιδευομένων Ρουμάνων θεολόγων, ὑποτρόφων τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Bossey, τοῦ Βατικανοῦ, Καθολικῶν Θεολογικῶν Σχολῶν Γαλλίας καὶ Αὐστρίας καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν Ρωσίας καὶ Ἑλλάδος. Ἀντιστοίχως ἡ Ρουμανικὴ Ἐκκλησία ἔχει δεχθῆ ἀνάλογον ἀριθμὸν ξένων φοιτητῶν εἰς τὸ Θεολογικὸν Ἰνστιτούτον Βουκουρεστίου.

Μ. ΣΤΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἱερά Μητρόπολις Διδυμοτείχου καὶ Ὁρεστιάδος

Ἐχοντας ὑπ' ὄψιν τὰ ἀρθρα 33, 34, 35 καὶ 36 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν», προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακλήρῳσιν ὑποψηφίων πρὸς πλή-

ρωσιν τῶν κενῶν ἐφημεριακῶν θέσεων τῶν Ἱερῶν Ναῶν: 1) Ἁγίου Ἀθανασίου Διδυμοτείχου, 2) Ἁγίου Γεωργίου Σουφλίου, 3) Ἀλεποχωρίου, 4) Ἀμμοβούνου, 5) Ἀμπελακίων, 6) Ἀσημενίου, 7) Βρύσης, 8) Γιαννούλης, 9) Διλόφου, 10) Ἐλληνοχωρίου, 11) Εὐγενίου, 12) Θεραπειῶν, 13) Ἰσαακίου, 14) Καναδά, 15) Κεράμου, 16) Κισσαρίου, 17) Κλεισῶν, 18) Κομάρων, 19) Κορύμβου, 20) Κοτρωνιῶν, 21) Κριῶν, 22) Κυανῆς, 23) Κυριακῆς, 24) Μάνδρας, 25) Μαρασίων, 26) Μαυροκλήσιου, 27) Μεγάλου Δερείου, 28) Μηλιάς, 29) Νέας Σαγγῆς, 30) Ἁγίου Γεωργίου Νέας Βύσσης, 31) Νέων Ψαθάδων, 32) Παλαιοῦρου, 33) Παλ. Οἰνῆς, 34) Πενταλόφου, 35) Πετρωτῶν, 36) Πλάτης, 37) Πολιάς, 38) Ποιμενικοῦ, 39) Πραγγίου, 40) Πελέας, 41) Ρούσης, 42) Σαύρας, 43) Σιδηροῦ, 44) Σιταριάς, 45) Στέρνας, 46) Φυλακίου, 47) Χαράδρας καὶ 48) Χειμωνίου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τοῦ ὡς ἄνω Κανονισμοῦ ἐκδοθέντος βάσει τοῦ ὑπ' ἀριθ. 126/69 Ν.Α. «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» προβλεπόμενα πρᾶσντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσίευσής τῆς παρούσης προκηρῦξεως ἐν τῷ Δελτίῳ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα πιστοποιητικά.

Ἐν Διδυμοτείχῳ τῇ 10ῃ Δεκεμβρίου 1969.

† Ὁ Διδυμοτείχου καὶ Ὁρεστιάδος ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Ἱερὰ Μητροπόλις Σερρῶν καὶ Νιγρίτης

Ἐχοντας ὑπ' ὄψιν τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 33, 34, 35 καὶ 36 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν» καὶ προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν πληρῶσιν τῶν ἀκολουθῶν ὀργανικῶν ἐφημεριακῶν θέσεων: 1) Ἁγίας Ἐλένης, 2) Ἀδελφικοῦ, 3) Ἀηδοχωρίου, 4) Ἀσπροβάλλτας, 5) Ἁγίου Πνεύματος (θέσεις δύο), 6) Ἄνω Βροντοῦς, 7) Ἐλαιῶνος, 8) Ζερβοχωρίου, 9) Ἄνω Καμῆλας, 10) Κυδωνεῶν, 11) Νέων Κερδυλλίων, 12) Κωνσταντινάτου, 13) Λαχανᾶ, 14) Ἰβήρων, 15) Μετογίου, 16) Λίμνης, 17) Ἄνω Ὁρεινῆς, 18) Κάτω Ὁρεινῆς, 19) Παραλιμνίου, 20) Νέας Σεβαστείας, 21) Τιμίου Σταυροῦ Σερρῶν (πτυχίον θεολογίας), 22) Ἁγίων Ἀναργύρων Σερρῶν (πτυχίον θεολογίας), 23) Συκιᾶς, 24) Κρίνου, 25) Νέου Σκοποῦ (δευτέρα θέσις), 26) Στρυμονικοῦ, 27) Ἄνω Λευκῶνος, 28) Λευκούδας, 29) Σκουτάρως (δευτέρα θέσις), 30) Ἁγίου Γεωργίου Νιγρίτης (τρίτη θέσις), 31) Λαγκαδίου, 32) Προβατᾶ, 33) Σκεπαστοῦ, 34) Μαυροθαλάσσης καὶ 35) Χινοχωρίου, καλοῦμεν τοὺς κεκτημένους τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα πρᾶσντα καὶ ἐπιθυμοῦντας, ἵνα καταλάβωσι μίαν τῶν ὡς ἄνω θέσεων, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσίευσής τῆς παρούσης εἰς τὸ Δελτίον «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν ἡμῖν αἴτησιν μετὰ τῶν σχετικῶν δικαιολογητικῶν.

Ἐν Σέρραις τῇ 27 Δεκεμβρίου 1969.

† Ὁ Σερρῶν καὶ Νιγρίτης ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Ἐκκλησιαστικὸν Συνοδικὸν Δικαστήριον

Κλητήριον ἐπίκριμα [2]

Πρὸς

Τὸν ἱερέα Μιχαὴλ Πατσᾶν

ἐφημέριον Ἱ. Μητροπόλεως Ἱερισσοῦ καὶ Ἁγίου Ὁροῦς (Ἄγνώστου διαμονῆς)

Καλεῖσαι, ἵνα ἐμφανισθῆς αὐτοπροσώπως ἐνώπιον τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συνοδικοῦ Δικαστηρίου τῇ 12ῃ Φεβρουαρίου 1970, ἡμέρα Πέμπτη καὶ ὥρα 8 π.μ. ἐν τοῖς Γραφείοις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου ἀριθμὸς 14, ὅπως δικασθῆς ὡς κατηγορούμενος ἐπὶ ἀντικανονικοῖς παραπτώμασι.

Προσπετιηλοῦμέν σοι, ὅτι ἀν μὴ ἐμφανισθῆς τῇ ὡς ἄνω ἡμέρᾳ τε καὶ ὥρᾳ θέλεις δικασθῆ ἔρημην.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10ῃ Δεκεμβρίου 1969.

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ἀρχιμ. Δαμασκηνὸς Λαζαρίδης † Ὁ Πατρῶν ΚΩΝ/ΝΟΣ

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Ἰωαννίνων ΣΕΡΑΦΕΙΜ

† Ὁ Σερβίων καὶ Κοζάνης ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

A) Ἐσωτερικοῦ: Δραχμαὶ 100 ἑτησίως.

B) Ἐξωτερικοῦ: Δολλάρια 4 ἑτησίως.

Τμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»

δρχ. 6.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κων. Γ. Μπόνης, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου, Περὶ θείας γνώσεως (Δ').

Ἰωάννου Καρμίρη, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου, Ἡ θεανθρωπίνη φύσις τῆς Ἐκκλησίας.

Ἄ. Κορακίδου, Τὰ ἀνθρώπινα δάνεια εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ θεοῦ Λόγου ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἐλληνικῇ ὑμνογραφίᾳ.

Παρατηρήσεων στήλη.

Ἐκκλησιαστικὰ χρονικά.

Προκηρῦξεις ἐκλογῆς νέων ἱερέων.

Κλητήριον ἐπίκριμα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
Ἀθῆναι, Ἰακίου 1 — Τηλέφ. 710.734.